

**Zveza za tehnično kulturo Slovenije, Mladi raziskovalci
OŠ Komenda Moste**

Raziskovalna naloga s področij sociologija in psihologija

KATERA JE PRAVA?

Osebnostne lastnosti Disneyjevih princes v luči spolnih stereotipov

Avtorica: Ema Cvek, 9. č

Mentorica: Andreja Burja Čerin, prof. zgodovine in sociologije

2021, Komenda

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem učencem, ki so sodelovali v anketi, ter učiteljici za zgodovino Andreji Burji Čerin, ki je bila moja mentorica in mi je pomagala pri izdelavi raziskovalne naloge, me usmerjala in mi dajala napotke, da se nisem izgubila med literaturo. Hvala tudi učiteljici slovenščine Katarini Marin Hribar za jezikovni pregled naloge.

KAZALO

POVZETEK.....	5
1. UVOD.....	6
2. POTEK IN METODE RAZISKOVANJA	7
2. 1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	8
2. 2 HIPOTEZE	9
3. TEORETIČNI DEL.....	10
3. 1 KRATKA ZGODOVINA ANIMIRANIH FILMOV.....	10
3. 2 KRATKA ZGODOVINA DISNEYJA IN NJEGOVIH RISANIH FILMOV	11
3. 2 PRINCESKE – GLAVNI LIK DISNEYJEVIH CELOVEČERNIH FILMOV	13
3. 3. PRAVLJICE IN RISANKE KOT SOCIALIZACIJSKI DEJAVNIK	14
3. 4 SPOLNI STEREOTIPI V POVEZAVI Z OSEBNOSTNIMI LASTNOSTMI	18
3. 5 VPLIV MEDIJEV NA OBLIKOVANJE PREDSTAV O ŽENSKOSTI	20
4 RAZISKOVALNI DEL	21
4. 1 ANALIZA OSEBNOSTNIH LASTNOSTI GLAVNIH JUNAKINJ IZ SEDMIH DISNEYJEVIH FILMOV	21
4. 1. 1 SNEGULJČICA IN SEDEM PALČKOV, 1937	21
4. 1. 2 PEPELKA, 1950	22
4. 1. 3 TRNULJČICA, 1959.....	24
4. 1. 4 ZLATOLASKA (TANGLED), 2010	25
4. 1. 5 POGUM (BRAVE), 2012	27
4. 1. 6 LEDENO KRALJESTVO (FROZEN), 2013	30
4. 1. 7 VAIANA (MOANA), 2016.....	33
4. 2 PRIMERJAVA STEREOTIPNIH OSEBNOSTNIH LASTNOSTI PRINCESK	36
4. 3 ANKETA O STEREOTIPNIH OSEBNOSTNIH LASTNOSTIH, KI SO POMEMBNE ZA ŽENSKE	38
4. 3. 1 KATERE OSEBNOSTNE LASTNOSTI SO POMEMBNE ZA ŽENSKE PO MNENJU ANKETIRANCEV	39
4. 3. 2 KATERE STEREOTIPNO BOLJ MOŠKE OSEBNOSTNE LASTNOSTI BI PO OCENI ANKETIRANCEV MORALE IMETI ŽENSKE	41
4. 3. 3 KATERE OSEBNOSTNE LASTNOSTI SO POMEMBNE ZA ŽENSKE PO MNENJU ANKETIRANK.....	42
4. 3. 4 KATERE STEREOTIPNO BOLJ MOŠKE OSEBNOSTNE LASTNOSTI BI PO OCENI ANKETIRANK MORALE IMETI ŽENSKE	45
4. 3. 5 UGOTOVITVE ANALIZE REZULTATOV ANKETE	46
5. ZAKLJUČEK.....	47

6. VIRI IN LITERATURA	50
7. PRILOGE	52
7. 1 SEZNAM SLIK:.....	52
7. 2 SEZNAM PREGLEDNIC IN PRIKAZOV:	53
7. 3 ANKETA	54

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem na primeru Disneyjevih princesk raziskovala, kako se je v zadnje pol stoletja spremenila podoba ženskosti, ki jo prinašajo. Glavno raziskovalno vprašanje se je nanašalo na spolne stereotipe. Zanimalo me je, kako se pri princesah odražajo stereotipno bolj ženske oz. stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti ter, kako na te lastnosti gledajo moji sovrstniki. Analiza osebnostnih lastnosti princesk je pokazala, da pri starejših Disneyjevih princesah – Sneguljčici, Trnuljčici in Pepelki, skoraj v celoti prevladujejo stereotipno bolj ženske lastnosti. Za sodobne princeze Zlatolasko, Elzo, Ano, Merido in Vaiano, pa so poleg ženskih značilne tudi stereotipno bolj moške lastnosti, ki pri nekaterih celo prevladujejo. To nakazuje, da se je pogled na osebnostne lastnosti, ki jih stereotipno bolj povezujemo z ženskami, v zadnje pol stoletja precej spremenil - od sodobnih žensk se pričakuje, da morajo razviti tudi določene stereotipno bolj moške lastnosti. Anketa, izvedena med mojimi sovrstniki, o tem, katere osebnostne lastnosti so pomembne za ženske, je pokazala, da imajo dekleta in fantje na to različen pogled, saj dekleta med deset najpomembnejših lastnosti za ženske uvrščajo kar pet stereotipno bolj moških lastnosti (npr. samozavest, razumnost, zvestoba sebi ...), fantje pa le eno (razumnost). Število stereotipno bolj moških lastnosti, ki so se uvrstile med deset najpomembnejših za ženske, pri dekletih z leti z starostjo narašča, pri fantih pa upada. Med Disneyjevimi princeskami se modelu ženskosti mojih sovrstnikov najbolj približata Ana in Zlatolaska.

1. UVOD

Raziskovalna naloga na temo Disneyjevih filmov me je pritegnila, ker so njihovi risani filmi zelo priljubljeni po vsem svetu. Tudi sama sem si jih veliko ogledala, še posebej pa so mi všeč risani filmi, v katerih so glavne junakinje princese.

Najrazličnejši risani junaki so zgled najmlajšim in tudi malo starejšim otrokom.

Deklice se poistovetijo s priljubljenimi ženskimi liki, še posebej princeskami, fantje pa se poistovetijo z moškimi liki. Zanimivo je, da so nekatere Disneyjeve junakinje med dekleti dosegle večjo priljubljenost kot resnični ženski idoli, kot so pevke, igralka ali športnice. Primer take popularnosti je film Ledeno kraljestvo, ki mu je sledila prava potrošniška »Elza- in Anamanija«.

Slika 1: Disneyjev logotip

Način, kako so predstavljene ženske v risanih filmih je pomemben, saj deklicam in dečkom daje predstavo o tem, kakšna naj bi bila idealna ženska oz. ženskost. Ženske so v risankah pogosto prikazane stereotipno, kar je najbolj razvidno v zunanosti princesk, ki so v risankah pogosto »pretirano« oz. nerealno lepe: preščipnjen pas, velike oči, dolgi lepi lasje ... Dekleta ponotranjijo občutek, da bi

morale biti tako lepe tudi one same, ko odrastejo. Kar pa seveda ni enako resničnosti – dekleta smo različnih velikosti in oblik.

Risanke podobno enoznačno predstavljajo tudi druge vidike podobe ženskosti, npr. osebnostne lastnosti, ki naj bi bile značilne za ženske.

Princeske v starejših Disneyjevih filmih so lepe, ubogljive, delavne, prijazne, skrbijo za druge, obenem pa so tudi podrejene in nemočne, saj jih večinoma reši moški lik – princ. Sodobne Disneyjeve princeske so precej drugačne: čeprav so še vedno lepe, so tudi uporne in neodvisne, pogumne, odločne in pripravljene tvegati. Te princeske se rešijo same in ne samo to, pogosto rešijo tudi svoje kraljestvo. V novejših risanih filmih z glavnim likom princese glavna tema ni samo ljubezen do moškega, temveč se junakinje spopadajo z izzivi, kakršni so preseganje družinskih oziroma družbenih pravil, borijo se za pravico odločanja o sebi, za svojo skupnost, poudarjena pa je tudi ljubezen do družine, medtem ko zaljubljenost in poroka nista več toliko v ospredju.

Mediji so na eni strani odsev družbene resničnosti, istočasno pa jo tudi ustvarjajo, zato me zanima ali imajo sodobne Disneyjeve princeske kot sta Ana in Elza svoje »dvojnice« tudi v resničnem življenju ali obstajajo samo v navidezni resničnosti. Ali so pri dekletih tudi v resničnem življenju zaželeni pogum, samozavest, neodvisnost, bojevitost in kršenje pravil ali pa so družbena pričakovanja do žensk še vedno bolj povezana z lastnostmi kot so npr. prijaznost, skrbnost in nežnost?

2. POTEK IN METODE RAZISKOVANJA

V prvem koraku svoje raziskovalne naloge sem poiskala in pregledala literaturo v zvezi z Disneyjevimi risanimi filmi, mediji, spolnimi vlogami, stereotipi in z njimi povezanimi osebnostnimi lastnostmi ter zapisala teoretični uvod.

V raziskovalnem delu sem si najprej ogledala tri starejše in nato še štiri novejše Disneyjeve celovečerne risane filme, v katerih so glavni lik princeske: Sneguljčica in sedem palčkov, Pepelka, Trnuljčica, Zlatolaska, Pogum, Ledeno kraljestvo in Vaiana.

Na kratko sem zapisala vsebino zgodb.

S pomočjo kvalitativne metode analize vsebine sem iz zgodbe izluščila dejanja, vedenje, čustvovanje princesk, ki nakazujejo njihove osebnostne lastnosti in jih zapisala

Osebnostne lastnosti sem nato razvrstila v preglednice glede na to, ali so to lastnosti, ki jih stereotipno bolj pripisujemo ženskam ali moškim. Ugotavljala sem ali imajo junakinje več t. i. ženskih ali moških lastnosti. Osebnostne lastnosti princesk sem nato med seboj primerjala in zapisala ugotovitve.

V tretjem koraku sem izvedla anketo med učenkami in učenci od 7. do 9. razreda OŠ

Slika 2: Disneyjeve princeze

Komenda Moste. Anketni vprašalnik je vseboval 30 osebnostnih lastnosti. Anketiranci so morali oceniti, katere lastnosti so po njihovem mnenju za žensko bolj pomembne in katere manj. Pridobljene podatke sem analizirala glede na spol in starost anketirancev.

V zaključku sem pridobljene podatke med seboj primerjala in zapisala ugotovitve.

2. 1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V svoji nalogi sem si postavila naslednja raziskovalna vprašanja:

- kako opredelimo risane filme?
- kakšna je zgodba Walta Disneyja in njegovih risanih filmov?

- kakšen je vpliv risanih filmov na otroke in kako vplivajo na oblikovanje predstave o ženskosti?
 - kaj so spolne vloge in spolni stereotipi?
 - ali obstajajo osebnostne lastnosti, ki bi jih lahko opredelili kot bolj ženske ali bolj moške?
 - katere osebnostne lastnosti lahko razberem iz dejanj izbranih Disneyjevih princesk?
 - ali imajo več osebnostnih lastnosti, ki jih stereotipno bolj pripisujemo ženskam ali tistih, ki jih stereotipno bolj pripisujemo moškim?
 - ali bo primerjava osebnostnih lastnosti »starejših« in sodobnih Disneyjevih princes pokazala kakšne razlike in kakšne?
 - ali so osebnostne lastnosti sodobnih Disneyjevih princesk tudi lastnosti, ki bi jih kot pomembne za ženske, označili tudi moji sovrstniki?
 - katere stereotipno bolj ženske in katere stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti, so po mnenju mojih sovrstnikov najbolj pomembne za žensko?
 - ali bodo anketirani ocenili, da so za ženske pomembne tudi lastnosti, ki jih stereotipno bolj pripisujemo moškim? V kolikšni meri?
 - ali si bodo rezultati fantov in deklet podobni, bodo med njimi večje razlike in kje?
- In na koncu – katera izmed sodobnih Disneyjevih princesk najbolj ustreza osebnostnim lastnostim, ki so jih kot pomembne za ženske ocenili anketiranci.

2. 2 HIPOTEZE

1. Starejše Disneyjeve princeske (Sneguljčica, Pepelka in Trnuljčica) imajo več osebnostnih lastnosti, ki jih stereotipno bolj pripisujemo ženskam, stereotipno bolj moške lastnosti sploh ne bodo prisotne ali le v manjšem obsegu. Število stereotipno bolj moških lastnosti se bo pri sodobnih princesah (Zlatolaski, Elzi, Ani, Vaiani) zelo povečalo.

2. Sodobne princeske ne prinašajo enake podobe ženskosti: med seboj si bosta po številu stereotipno bolj ženskih oz. moških osebnostnih lastnosti bolj podobni Merida in Elza, prav tako si bodo med seboj podobne Ana, Zlatolaska in Vaiana.
3. Merida in Elza bosta imeli več stereotipno bolj moških osebnostnih lastnosti, Ana, Vaiana in Zlatolaska pa več stereotipno bolj ženskih lastnosti.
4. Ocena, katere stereotipno bolj moške oz. bolj ženske osebnostnih lastnosti, so pomembne za ženske, se bo razlikovala glede na spol in starost anketirancev.
5. Ženske anketiranke bodo ocenile, da je za ženske pomembno, da imajo tudi nekaj stereotipno bolj moških osebnostnih lastnosti, moški anketiranci pa bodo ocenili, da so za ženske pomembnejše stereotipno bolj ženske osebnostne lastnosti.
6. Ana, Zlatolaska in Vaiana so po osebnostnih lastnostih bližje stereotipnemu modelu ženskosti mojih sovrstnikov, kot Elza in Merida.

3. TEORETIČNI DEL

3.1 KRATKA ZGODOVINA ANIMIRANIH FILMOV

Animirani film lahko opredelimo kot film, ki je narejen »slikico za slikico«. Posamezne slikice predvajajo v zaporedju, eno za drugo. Na eno sekundo animiranega filma se zavrti od 24 do 26 sličic, v novejših produkcijah pa tudi do 48 sličic na sekundo.¹

Animirani filmi so postali priljubljeni v 30. letih 20. stoletja, ko so jih začeli predvajati v kinematografih in so hollywoodski studii animacijo uvrstili med sestavni del svoje produkcije.² K razvoju animacije je veliko prispeval tudi Walt Disney.

Prvi animirani filmi so bili kratki, pozneje pa so začeli snemati tudi celovečerne filme.

¹ Pia Nikolič: Animirani film ali risanka?, <http://madaboutfilm.si/animirani-film-ali-risanka/>, 2019, 25. 1. 2020.

² Neva Kebe: Kapitalistična ideologija in Walt Disney, diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2006, <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kebe-Neva.PDF>, 18. 12. 2019, str. 22.

3. 2 KRATKA ZGODOVINA DISNEYJA IN NJEGOVIH RISANIH FILMOV

Kdo ne pozna priljubljenih Disneyjevih risanih filmov, ki s čudovitim, barvitim, čarobnim in fantastičnim svetom animacij, simpatičnimi liki, komičnostjo in glasbo, ponujajo zabavo za vse generacije? Disney je danes eno izmed petih podjetij, ki obvladujejo ameriški medijski prostor³, kar nam veliko pove o vplivnosti in moči tega podjetja, ki je nastalo davnega leta 1923⁴.

Walt Disney se je rodil leta 1901 v revni družini v Chicagu. Že od majhnega je moral trdo delati, kljub očetovemu nasprotovanju pa se je ves čas uril v risanju, ki ga je zelo veselilo. Leta 1919 se je zaposlil kot karikaturist v oglaševalskem podjetju, kjer je spoznal odličnega risarja Ubba Iwerksa, s katerim sta pozneje ustanovila lastno podjetje. Podjetje ni uspevalo, zato sta se pridružila podjetju Kansas City Film Ad. Tam sta delala oglase in animirane šale, ki so se imenovali Newmanovi smehogrami. Pozneje je Walt ustvaril svoje podjetje in ohranil ime Laugh-O-Grams Studio. Ustvaril je številne risanke, med njimi Pepelko, Rdečo kapico in Alico v deželi risank, ki je podjetje finančno izčrpala, zato se je odpravil v Hollywood.⁵

Tam je leta 1923 z bratom Royem ustanovil podjetje Walt Disney in k sodelovanju povabil tudi Ubba Iwerksa, ki je bil boljši risar kakor Disney. Prvi uspeh je doživel s serijo Alica v deželi risank. Velik uspeh je dosegel risani lik mišek Mortimer, ki se je kasneje preimenoval v Miki Miška, ki je postal eden najprepoznavnejših Disneyjevih likov in njegov zaščitni znak.⁶

V letih med 1928 in 1934 se je podjetje razširilo in se razvijalo. Nove tehnološke iznajdbe – predvsem barve v *tehnicolorju* – so risanim filmom dodale še več čarobnosti. Prva dva barvna risana filma, Cvetje in drevje ter Trije prašički, sta bila nagrajena z oskarjem. Naslednjega oskarja so dobili zaradi revolucionarnega napredka – multiplan kamere, ki je bila prvič uporabljena v Starem mlinu.⁷

³ Kebe, 2006, str. 6.

⁴ Kebe, 2006, str. 28.

⁵ Kebe, 2006, str. 27.

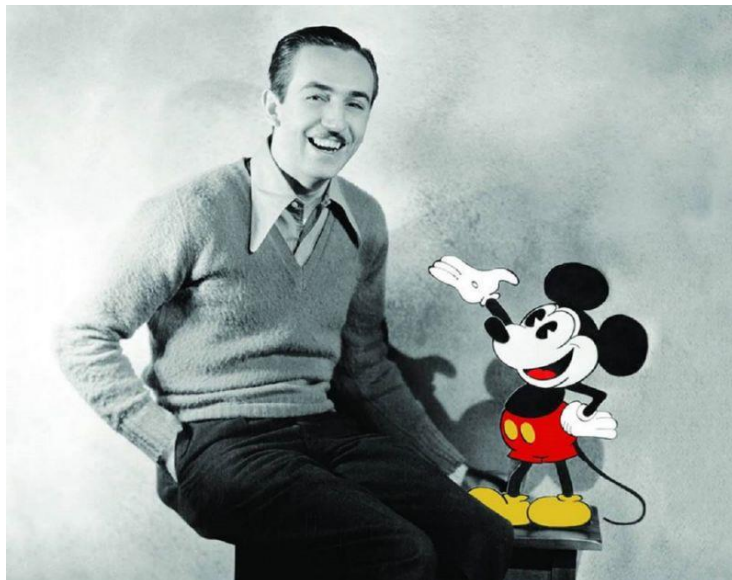
⁶ Kebe, 2006, str. 28.

⁷ Prav tam.

Leta 1934 je Disney začel ustvarjati celovečerne animirane filme, čeprav so mu hollywoodski kolegi to odsvetovali, saj naj bi bili predragi, predolgi in škodljivi za oči. Vseeno je bil prvi večerni animirani film Sneguljčica in sedem palčkov (1937), ki je bil barvni in zvočno sinhroniziran, prava uspešnica. Drugi animirani celovečerni film, Ostržek (1940), so razglasili za najboljši Disneyjev film.⁸

Disney je postal prvi hollywoodski mogotec, ki je sprejel televizijo. V povojnem času je za dokumentarne filme o živalih, ljudeh in tujih deželah prejel deset oskarjev. Umrli je leta 1966, njegovi nasledniki pa so podjetje po začetni krizi spremenili v eno izmed največjih medijsko-produkcijskih hiš.⁹

Danes Disneyjevo podjetje za animacijo uporablja računalnik in 3D-učinke. Za dobre like uporabljajo različne tehnike risanja in značilnosti, s katerimi so liki že po videzu prijazni, zlobni pa imajo ravno obratne lastnosti. Zgodbe prikazujejo večne teme: staranje, iskanje sreče in ljubezni, boj med dobrim in zlom ... Čeprav so Disneyjeve animacije namenjene predvsem otrokom, jih radi gledajo tudi odrasli. Mnogi avtorji pa so do njih kritični, saj naj bi se namerno izogibali nepriljubljenim temam, širili potrošniško kulturo in bili namenjeni le čim večjemu zaslužku.¹⁰

Slika 3: Walter Elias Disney s svojim najbolj priljubljenim likom

⁸ Kebe, 2006, str. 29.

⁹ Kebe, 2006, str. 33.

¹⁰ Kebe, 2006, str. 39.

3. 2 PRINCESKE – GLAVNI LIK DISNEYJEVIH CELOVEČERNIH FILMOV

Disneyjevi celovečerni risani filmi, ki imajo za glavno junakinjo princeso, so večina nastali po literarni predlogi različnih pravljic (Sneguljčica in sedem palčkov, Trnuljčica, Pepelka ...). Vsebina večine je ostala precej podobna svojim literarnim osnovam, druge pa so Disneyjevi scenaristi napisali na novo in jim dodali nekatere sodobne vsebine (Ledeno kraljestvo, Zlatolaska, Mulan). Izjema je le nekaj risanih filmov, na primer Pocahontas, ki je nastal na podlagi znane legende, ter novejši risanki Pogum in Vaiana, ki so ju posneli po izvirni zgodbi.

Disneyjevi risani filmi, ki imajo za glavni lik princesko

- Sneguljčica in sedem palčkov (Snow White and the Seven Dwarfs), 1937
- Pepelka (Cinderella), 1950
- Trnuljčica (Sleeping Beauty), 1959
- Mala morska deklica (The Little Mermaid), 1989
- Lepotica in zver (Beauty and The Beast), 1991
- Pocahontas (Pocahontas), 1995
- Pocahontas 2 (Pocahontas 2), 1998
- Mala morska deklica 3 (The Little Mermaid, Return to the Sea), 2000
- Princesa in žabec (The Princess and the frog), 2009
- Zlatolaska (Tangled ever after), 2011
- Ledeno kraljestvo (Frozen), 2013
- Vaiana (Moana), 2016
- Zlatolaska preden je bilo za vedno (Tangled 2 – before ever after) 2017
- Ledeno kraljestvo 2 (Frozen 2), 2019 – prvi film o princeskah, ki je doživel nadaljevanje v kinematografih

Čeprav so vse junakinje teh risanih filmov princese, so si med seboj različne, saj so nastale v različnih časovnih obdobjih, zato lahko s preučevanjem njihovih likov opazujemo, kako se je spreminjala podoba ženskosti. Ne glede na različnost so vse junakinje postale priljubljene, njihove filmske zgodbe pa so bile tudi finančno uspešne.

Finančno najuspešnejši risani film vseh časov je postala celovečerna družinska dogodivščina Ledeno kraljestvo¹¹, ki je nastala po Andersonovi pravljici Snežna kraljica. Ledeno kraljestvo je prineslo več kot 1,15 milijarde evrov dobička¹², film in njegovi junakinji so postali popularni po vsem svetu. Ta fenomen je bil tako obsežen, da so ga poimenovali kar "ledena manija"¹³ Kakor piše Simona Bandur v Delu: "Evforija se je s še večjim zagonom nadaljevala, ko je film že zdavnaj zapustil kinematografe. V komaj nekaj dneh po izdaji DVD-ja so prodali tri milijone primerkov in tako je samo na Amazonu postal najbolje prodajan otroški DVD vseh časov (...) Pravzaprav skoraj ni mogoče stopiti v trgovino, povezano z otroki (pa še to ni nujno), ne da bi naleteli na glavne junake risane uspešnice."¹⁴

Popularnost filma je po mnenju Špele Čadež, slovenske animatorke, režiserke in producentke animiranih filmov, posledica zelo premišljene strategije avtorjev filma: "Ledeno kraljestvo kot mnogi drugi Disneyjevi filmi postavlja v ospredje ideal lepote in v gledalcu vzbudi močne emocije."¹⁵ Kulturni antropolog in etnolog dr. Rajko Muršič z ljubljanske Filozofske fakultete pa dodaja, da gre za preverjene pripovedi, v katerih dobro vselej premaga zlo, meni pa še, da je za uspeh filma pomembno tudi, da se gledalci lahko z junaki poistovetijo. Obe junakinji Ana in Elza sta zelo priljubljeni, morda Elza še nekoliko bolj, kljub pričakovanjem snovalcev filma, ki so to napovedovali za Ano.¹⁶

3. 3. PRAVLJICE IN RISANKE KOT SOCIALIZACIJSKI DEJAVNIK

Pravljice so pomemben dejavnik v socializaciji, saj se z njimi srečamo že v zgodnjem otroštvu: »Vsebujejo sporočila o tem, kaj je prav in narobe, kaj je lepo in kaj grdo –

¹¹ Šele leta 2019 jo je na prvem mestu prehitela nova različica Levjega kralja.

¹² Simona Bandur: Kraljestvo, ki je zavladovalo tudi nad slovenskimi družinami, Delo. <https://www.delo.si/magazin/zanimivosti/kraljestvo-ki-je-zavladalo-tudi-nad-slovenskim-druzinami-252412.html>, 25. 1. 2020.

¹³ Ledena manija: vse bi bile princeska Elza, Dnevnik, <https://www.dnevnik.si/1042726105>, 25. 1. 2020.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Prav tam. Scenaristka in režiserka Jennifer Lee je povedala, da so pričakovali, da bo Ana bolj priljubljena, ker je tako »gajstna«.

skratka, družbene ideale in usmeritve»¹⁷, prinašajo pa tudi prevladujoče skupne vrednote, pomene in pričakovanja določene kulture. Tudi risani filmi so polni sporočil o družbenih pričakovanjih, vrednotah in idealih. V filmih, v katerih so glavni lik princeske, se še posebej zrcalijo družbena pričakovanja v zvezi z družbeno in spolno vlogo žensk ter ideali ženskosti.

Način, kako so v risankah prikazane ženske, že desetletja priteguje pozornost raziskovalcev. Njihova glavna ugotovitev je, da so risanke pomemben prenašalec stereotipov o spolu in tako eden izmed pomembnih socializacijskih dejavnikov.

Kar nekaj slovenskih avtoric se je ukvarjalo z ženskimi liki v pravljicah ali risanih filmih. Mateja Bevk (2004) je v diplomskem delu preučevala ženske like v pravljicah¹⁸, Lea Menard se je posvetila ženskim likom v Disneyjevih risankah¹⁹, Mateja Pačnik je v magistrskem delu z naslovom Reprezentacija ženskosti v sodobnih pravljicah²⁰ preučevala ženske like v sodobnih pravljicah. Zelo pomembno delo s področja preučevanja spolnih vlog in stereotipov je knjiga Manjkajoče rebro (Ženske, religija in spolni stereotipi) avtorice Nadje Furlan, ki je izšla leta 2007 pri Založbi Annales. Razlago osnovnih pojmov v zvezi z obravnavano tematiko pa sem našla tudi v učbeniku za sociologijo²¹ in knjigi Temeljni vidiki osebnosti²².

SOCIALIZACIJA

Socializacija je proces, v katerem se posamezniki naučijo kulture svoje družbe.²³ Omogoča jim, da sprejmejo določene družbeno priznane norme, vzorce delovanja in se na ta način vključijo v družbo.²⁴ Najbolj pomembna je primarna socializacija, ki poteka v zgodnjem otroštvu, v krogu družine. V zahodni družbi sta pomembna

¹⁷ Mateja Pačnik: Reprezentacija žensk v sodobnih pravljicah, magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2014, str. 6, http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_pacnik-mateja.pdf, 15. 1. 2020.

¹⁸ Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 2004.

¹⁹ Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 2007.

²⁰ Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 2014.

²¹ Michael Haralambos, Martin Holborn; Sociologija, teme in pogledi. Ljubljana: DZS, 1999.

²² Andreja Avsec, Tina Kavčič, Mojca Petrič: Temeljni vidiki osebnosti. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017.

²³ Haralambos, Holborn, 1999, str. 11.

²⁴ Pačnik, 2014, str. 23.

dejavnika socializacije tudi izobraževalni sistem in vrstniška skupina.²⁵ V sodobni družbi pa so vse pomembnejši dejavnik socializacije tudi množični mediji.

SPOLNE VLOGE

V času socializacije poteka tudi proces sprejemanja in učenja spolnih vlog. Kakor navaja Pačnik, so raziskave pokazale, da mame in očetje že v najzgodnejšem obdobju otroštva drugače ravnaajo z deklicami kakor z dečki. Otroci se svojega spola začnejo zavedati šele pri približno dveh letih, ko začnejo določena vedenja in lastnosti povezovati z enim ali drugim spolom, v skladu s stereotipi o ženskosti oz. moškosti.²⁶

Spolna vloga je tako nekakšen skupek predpisov, kako naj se posameznik enega ali drugega spola vede, in predstavlja element, ki biološki spol preobrazi v t. i. družbeni spol.²⁷ Vzorcev primernege spolnega obnašanja se pozneje učimo tudi od vzgojiteljev, učiteljev in seveda medijev.

Različne družbe so v različnih obdobjih različno opredeljevale vsebino spolnih vlog. Spolne vloge med drugim vsebujejo tudi pričakovanja, kakšne osebnostne značilnosti naj bi ženske imele.

PREUČEVANJE SPOLOV

Raziskave s področja spola danes večina upoštevajo razmejitev na biološki spol (ang. *sex*) in družbeni spol (ang. *gender*). Biološki spol se nanaša na biološke značilnosti razlikovanja med moškim in žensko, medtem ko se »družbeni spol nanaša na sociološke, kulturne in psihološke značilnosti moškega ter ženske v določenem družbenem kontekstu«.²⁸

Znanstvenike, ki so preučevali spol, je sprva zanimalo, ali med ženskami in moškimi zares obstajajo razlike v intelektualnih sposobnostih, osebnostnih lastnostih ali v

²⁵ Haralambos, Holborn, 1999, str. 11.

²⁶ Pačnik, 2014, str. 23.

²⁷ Pačnik, 2014, str. 25.

²⁸ Pačnik, 2014, str. 26

socialnem vedenju ... Raziskave so pokazale, da različnosti med spoloma glede teh značilnosti obstajajo, a opozarja, da so te razlike prej zanemarljive kakor pa velike.²⁹

Ker sem raziskovala osebnostne lastnosti Disneyjevih princes, me je zanimalo predvsem raziskovanje spola z vidika osebnostnih lastnosti.

Splošne predstave o spolu pogosto vsebujejo stereotipe, kot sta »ženske so prijazne«, »moški so pogumni«. Gre za spolne stereotipe, ki so se oblikovali na podlagi osebnostnih lastnosti, ki jih pripisujemo k enemu ali drugemu spolu in naj bi izražale t. i. psihološko razliknost moških in žensk, čeprav raziskave o čustveni odzivnosti moških in žensk, tako v otroštvu kakor v odrasli dobi, večjih razlik niso pokazale.³⁰

Raziskovalci so sklepali, da so za razlike med spoloma v čustvovanju najverjetneje odgovorna družbena pričakovanja o tem, da naj bi bile deklice »tople«, dečki pa »čustveno odmaknjeni«. Ta pričakovanja vplivajo na različno ravnanje staršev z deklicami in dečki v t. i. primarni socializaciji. Zgodnje družinske vzorce socializacije dalje podpirajo otrokovi vrstniki, vzgojitelji, spolno tipizirana literatura in mediji, zlasti televizija.³¹

SPOLNI STEREOTIPI

Stereotipiziranje ima pri učenju spolnih vlog pomembno mesto. Kaj so stereotipi in kako nastanejo?

Stereotipe lahko opredelimo kot splošne in poenostavljene predstave o posameznikih, skupinah ali dogodkih.³² Ljudje stereotipe uporabljamo, ker nam poenostavijo razvrščanje množice vsakdanjih informacij v znane okvirje, s čimer prihranimo čas. Vendar stereotipi prinašajo izkrivljeno sliko resničnosti (posameznikov, skupin, dogodkov), saj jo ocenjujejo na podlagi tipičnih ali

²⁹ Nadja Furlan: Manjkajoče rebro – ženska, religija in spolni stereotipi. Koper: ZRS Koper, Založba Annales; Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2006, str. 49.

³⁰ Furlan, 2006, str. 47–48.

³¹ Furlan, 2006, str. 48.

³² Daša Ganna Mahmoud etc: Jaz, midva, mi, učbenik za drž. kulturo in etiko v 7. razredu OŠ. Ljubljana: Rokus Klett, 2019.

pomembnih značilnosti, ki pa ne veljajo za vse.³³ Stereotipi so togi in se spreminjajo počasi, skupaj z družbo.

Furlanova meni, da na moške in ženske večinoma gledamo stereotipno. Ženskost predstavljajo obnašanja, lastnosti in stališča, ki so značilna za ženske, tj. ki so tradicionalno pripisana ženskam in se od njih stereotipno pričakujejo. Enako velja tudi za moškost.

Navaja, da pri opisovanju ženskih lastnosti še vedno prevladujejo naslednji atributi: nežna, čustvena, topla, zgovorna ..., pri opisovanju moških lastnosti pa razumski, vpliven, hladen, pogumen ... Tako poenostavljeno pripisovanje enih lastnosti ženskam, drugih pa moškim, je po njenem mnenju navzoče ne samo v vsakdanjih pogovorih, ampak močno vpliva tudi na vzgojo. Avtorji opozarjajo na splošno uveljavljeno polarnost »moško-ženskih značilnostnih potez«, ki prevladujejo v zahodni družbi: moški so močni, ženske so šibke, moški so agresivni, ženske pasivne, moški so brezčutni, hladni, ženske so čustvene, tople itd.

Raziskovalci so spolne stereotipe razdelili v tri kategorije³⁴:

- tiste, ki definirajo (primarni spolni znaki),
- identifikacijske (sekundarni spolni znaki – zunanji videz),
- opisne (osebnostne lastnosti).

3. 4 SPOLNI STEREOTIPI V POVEZAVI Z OSEBNOSTNIMI LASTNOSTMI

Z izrazom osebnostna lastnost označujemo posameznikov značilni slog razmišljanja, čustvovanja in vedenja. Osebnostne lastnosti so univerzalne, razmeroma trajne in splošne vedenjske težnje, z njimi pa opisujemo značilnosti posameznikov, ki se v različnih situacijah in ob različnih časih kažejo razmeroma dosledno. Osebnostne lastnosti se nanašajo na medosebne razlike, kar pomeni, da dobijo pomen šele v

³³ Bevk, 2004, str. 14.

³⁴ Furlan, 2006, str. 94.

primerjavi z drugimi.³⁵ Posameznik ima določeno lastnost lahko od nizko do visoko izraženo.³⁶

Ali obstajajo osebnostne lastnosti, ki so jih lahko opredelimo kot tipično ženske ali tipično moške? V vsakdanjem življenju so namreč stereotipi o moških in ženskih lastnostih zelo navzoči. Ameriški psiholog David Bakan (1966) je razvil koncept maskulinosti, ki ga je imenoval »agentnost«, in feminilnosti, ki ga je imenoval »komunost«.³⁷

Po Bakanu se »agentnost« nanaša na lastnosti, ki se nanašajo na delovanje in so povezane z močjo: npr. agresivnost, ambicioznost, dominantnost, učinkovitost, neodvisnost, samozaupanje itd. »Komunost« se po drugi strani nanaša na skrb za dobro drugih – vdanost, posvetitev drugim, umirjanje napetosti in negativnih čustev, pripravljenost pomagati, prijaznost, sočutnost, ljubezen do otrok pa tudi nežnost, blaga govorica itd.³⁸ Raziskava spolnih stereotipov, povezanih z osebnostnimi lastnostmi, izvedena v 25 državah, je pokazala precejšnjo doslednost spolnih stereotipov med različnimi kulturami.³⁹

Tudi novejša raziskave ugotavljajo neverjetno doslednost spolnih stereotipov.

Raziskava o stereotipno moških in ženskih lastnostih, ki jo je leta 1998 izvedla Andreja Avsec (2006) na vzorcu 225 slovenskih srednješolcev, je temeljila na delno posodobljenih vprašalnikih iz predhodnih raziskav o komunih in agentnih lastnostih. Srednješolci so ocenjevali izraženost posamezne lastnosti pri povprečnem moškem in povprečni ženski. Rezultati so pokazali, da naj bi bile najbolj značilne lastnosti za moškega po mnenju srednješolcev (navajam po pomembnosti): moškost, tekmovalnost, moč, bojevitost, oblastnost, pogum, odločnost, občutek večvrednosti.⁴⁰ Povprečna ženska pa naj bi imela najbolj izražene lastnosti: ženskost, nežnost, čustvenost, toplina, skrbnost, radovednost, sočustvovanje in ljubeznivost.⁴¹

³⁵ Andreja Avsec, Tina Kavčič, Mojca Petrič: Temeljni vidiki osebnosti. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017, str. 9.

³⁶ Andreja Avsec, Tina Kavčič, Mojca Petrič: Temeljni vidiki osebnosti. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017, str. 10.

³⁷ Andreja Avsec: Stereotipi o moških in ženskih osebnostnih lastnostih, v Psihološka obzorja, let. 11, št. 3, 2006, str. 23-35, http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2002_2/avsec.pdf, 18. 2. 2020.

³⁸³⁸³⁸ Furlan, 2006, str. 99–100.

³⁹ Avsec, 2006, str. 26.

⁴⁰ Prav tam.

⁴¹ Avsec, 2006, str. 29.

Avtorica je ugotavljala tudi, katere t. i. ženske lastnosti so najmanj izražene pri povprečnem moškem. To so (navajam po vrstnem redu od najmanj izražene proti bolj izraženim): ženskost, čustvenost, nežnost, toplina, sočustvovanje, blaga govorica, rad imeti otroke, občutek za estetiko, občutljivost za potrebe drugih, ljubeznivost, zaskrbljenost, skrbnost ... Obratno pa so pri povprečni ženski, po mnenju anketirancev, najmanj izražene moške lastnosti: želja po tveganju, atletskost, bojevitost, tekmovalnost, odločnost, občutek večvrednosti, oblastnost, agresivnost, brezčutnost, okornost, dominantnost.⁴²

V svoji raziskavi bom preučila, katere osebnostne lastnosti imajo ženske junakinje izbranih risanih filmov. Bi jih lahko pripisali stereotipno bolj ženskimi ali bolj moškimi osebnostnim lastnostim?

3. 5 VPLIV MEDIJEV NA OBLIKOVANJE PREDSTAV O ŽENSKOSTI

Risanke imajo pomembno socializacijsko funkcijo, še zlasti danes, ko otroci gledajo televizijo povprečno tri in pol ure na dan.⁴³ Podobe animiranih junakov in vloge, v katerih nastopajo otroci, preslikajo v resnično življenje. Risanke so prava zakladnica različnih spolnih stereotipov. Menardova navaja, da so bile vse do devetdesetih let ženske v risankah prikazane v izključno stereotipnih vlogah: "Najpogostejši ženski lik so bili lik matere ali gospodinje, nemočne lepotice krasnih dolgih las in negativke, večinoma grde ženske."⁴⁴

Menardova poudarja, da se moramo zavedati, da je resničnost, ki nam jo posredujejo mediji, *ustvarjena* resničnost in pogostno ni ogledalo sveta.⁴⁵ Ugotavlja pa tudi, da so spremembe, ki smo jim priča v družbi, vidne tudi v novih načinih medijskega predstavljanja ženskosti.⁴⁶

⁴² Avsec, 2006, str. 30.

⁴³ Menard, 2007, str. 18.

⁴⁴ Menard, 2007, str. 7—8.

⁴⁵ Menard, 2007, str. 17.

⁴⁶ Menard, 2006, str. 7—8.

4 RAZISKOVALNI DEL

4. 1 ANALIZA OSEBNOSTNIH LASTNOSTI GLAVNIH JUNAKINJ IZ SEDMIH DISNEYJEVIH FILMOV

Izbrane filme sem si najprej ogledala, nato sem zapisala kratko vsebino vsakega izmed njih. S pomočjo dogajanja v filmu sem določila osebnostne lastnosti, ki jih imajo posamezne princeske. Razvrstila sem jih glede na to ali so to lastnosti, ki so stereotipno bolj ženske (roza barva) ali bolj moške (modra barva). Osebnostne lastnosti, ki jih ne povezujemo z določenim spolom oz. jih povezujemo z obema, sem označila z nevtralno (svetlo rjavo) barvo. Na podlagi tega sem določila, koliko stereotipno bolj ženskih oz. stereotipno bolj moških lastnosti imajo posamezne princeske, kar sem predstavila v preglednicah.

Risani filmi so predstavljeni glede na čas nastanka, od najstarejšega do najmlajšega.

4. 1. 1 SNEGULJČICA IN SEDEM PALČKOV, 1937

ŽANR: klasična pravljica

VSEBINA: Sneguljčica je zgodba o princeski, najlepši deklici v deželi, katere zlobna

Slika 4: Sneguljčica

mačeha si je zaradi njene lepote zaželela njeno smrt. A lovec ni mogel izvršiti kazni, ampak jo je izpustil v gozd. Deklica je najprej srečala gozdne živali, nato pa je prišla do hiške, v kateri so živeli palčki. Ti so jo po začetnem nezaupanju sprejeli medse, saj so videli, da jim bo lahko pomagala pri gospodinjstkih opravilih. Ko pa so se palčki odpravili na delo v rudnik, se je prikazala zlobna mačeha, spremenjena v starko in Sneguljčici

ponudila zastrupljeno jabolko. Ko ga je Sneguljčica pojedla, se je zastrupila in umrla. Palčki jo položijo v stekleno krsto, da bi še naprej lahko občudovali njeno lepoto.

Mimo je prišel princ, ki se je vanjo zaljubil in jo s poljubom odrešil. Sneguljčica se je v veselje vseh prebudila. S princem sta se poročila, nato pa srečno živela do konca svojih dni.

SNEGULJČICA

Preglednica 1: Sneguljčine osebnostne lastnosti

lastnosti	razlaga
skrbnost	Skrbi za palčke.
prestrašenost	Boji se gozda.
nemoč	Ne more se braniti pred mačeho oz. starko.
zaupljivost	Zaupna starki ter poje jabolko
dobrosrčnost	Ko se starka pretvarja, da je v stiski, ji takoj priskoči na pomoč.
prijaznost	Prijazna do vseh palčkov, tudi do tistega, ki se ni strinjal s tem, da ostane.
nežnost	Do palčkov, gozdnih živali.
zaskrbljenost	Sneguljčico skrbi, da v koči živijo otroci brez staršev.
nesamostojnost	Živi s palčki, prosi živali za pomoč, pri iskanju prenočišča.
prilagodljivost	Hitro se prilagodi na svoje novo življenje.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 0.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 10.

Sneguljčica ima same stereotipno ženske lastnosti: je dobrosrčna, prijazna, nežna, skrbna, zaupljiva, prilagodljiva. Ko je nemočna ji na pomoč priskočijo pravljичna bitja – palčki.

4. 1. 2 PEPELKA, 1950

ŽANR: klasična pravljica

VSEBINA: Zgodba govori o deklici imenovani Pepelka, ki živi s svojima polsestrama in mačeho, ki jo imajo za služkinjo. Nekega dne dobijo vabilo na ples na katerem naj bi si princ izbral bodočo ženo. Mačeha Pepelki ne pusti oditi na ples, vendar se ga s pomočjo čarovnije dobre vile vseeno udeleži. Princ se vanjo zaljubi, vendar preden ji izreče ljubezen, odbije polnoč in Pepelka mora zaradi izničenja čarovnije zbežati s

plesa. Ko je bežala, je izgubila steklen čevljec, ki ga je našel princ in z njegovo pomočjo začel iskati skrivnostno dekle.

Ker je mačeha sumila, da bi to lahko bila Pepelka, jo je ob obisku kraljevih odposlancev zaklenila v sobo, vendar je Pepelki s pomočjo mišk uspelo pobegniti. S pomočjo čevljca je dokazala, da je prinčeva izbranka res ona.

Slika 5: Pepelka

Pepelka in princ sta se poročila in seveda srečno živela do konca svojih dni.

PEPELKA

Preglednica 2: Pepelkine osebnostne lastnosti

lastnosti	razlaga
skrbnost	Skrbi za vse živali v hiši, vključno z mišmi.
ubogljivost	Naredi vse, kar ji ukaže mačeha.
nemoč	Ne more narediti nič, ko jo mačeha zaklene v sobo, zato ji morajo na pomoč priskočiti živali.
ustrežljivost	Klub temu, da se polsestri in mačeha nesramno vedejo do nje, se do njih vede ustrezljivo.
potrpežljivost	Kljub temu da so pol sestre in mačeha nesramne, se do njih vede potrpežljivo.
vdanost	Vdana je v svoj položaj.
prilagodljivost	Prilagaja se željam polsester in mačehe.
čustvenost	Zajoka, ko jo mačeha in polsestri pustijo samo in odidejo na ples. Gane jo prijaznost živali.
dobrosrčnost	Vsem želi dobro in jim pomaga, tudi tistim, ki ji škodijo.
prijaznost	Prijazna je do vseh.
zvestoba	Zvesta mačehi in polsestram, kljub temu, da so do nje krivične.
postavi se zase	Ko prinese čevljiček in dokaže, da je ona prinčeva izvoljenka.

Tudi pri Pepelki prevladujejo stereotipno bolj ženske lastnosti: je potrpežljiva, vdana, zvesta, dobrosrčna, ubogljiva in skrbna. Ko je nemočna, ji priskočijo na pomoč čarobne sile, vendar se na koncu zgodbe postavi zase, kar je stereotipno bolj moška lastnost.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 1.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 11.

4. 1. 3 TRNULJČICA, 1959

ŽANR: klasična pravljica

VSEBINA: Trnuljčica je bila že ob svojem rojstvu prekleta. Zlobna vila jo je uročila, da se bo pri svojih šestnajstih letih zbodla na kolovratu in zaspala v globok spanec, iz katerega jo bo lahko prebudil le poljub prave ljubezni. Zaradi varnosti sta jo kralj in kraljica poslala k dobrim vilam globoko v gozd. Dobre vile so ji zamolčale, da je princesa in da ima že izbranega ženina. Ko se je približeval njen 16. rojstni dan in čas vrnitve na grad, so ji dobre vile povedale resnico o njenem poreklu in izbranem ženinu. Ko je izvedela resnico, je bila žalostna, saj se je medtem že zaljubila v neznanca iz gozda. Ni pa vedela, da je ta ravno izbrani ženin. Trnuljčica je od žalosti zbežala v nazaj na grad svojih staršev, kjer jo je zlobna vila zvabila do sobe s kolovratom, kjer se je zbodla v prst in zaspala. Takoj, ko dobre vile izvejo, da se je urok uresničil, prosijo za pomoč princa. Ta se je prebil čez bodeče rastlinje, ki je obdajalo grad in premagal zlobno vilo, ki se je spremenila v zmaja. Princ je poljubil Trnuljčico in jo prebudil. Poročila sta se in srečno živela do konca svojih dni.

TRNULJČICA

Preglednica 3: Trnuljčine osebnostne lastnosti

lastnosti	razlaga
resnicoljubnost	Ko prizna vilam, da se noče poročiti s princem, ker se je že z zaljubila v nekoga drugega.

radovednost	Ko sledi glasu zlobne vile, ki jo privabi v sobo s kolovratom.
dobrosrčnost	Prijazna je od živali v gozdu in do princa, čeprav je zadnjo neznanec.
prijaznost	Prijazna do živali v gozdu.
nemoč	Nezmožnost narediti karkoli, da bi se branila pred zlobno vilo.
plahost	Boji se princa.
zaupljivost	Zaupna zlobni vili in ji sledi.

Pri Trnuljčici so prisotne večinoma same stereotipno bolj ženske lastnosti kot so dobrosrčnost, prijaznost, plahost, zaupljivost. Tudi v njenem primeru jo, ko je nemočna, varujejo »čarobne sile«.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 0

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 6.

4. 1. 4 ZLATOLASKA (TANGLED), 2010

ŽANR: fantazijska pripoved/glasbena komedija

VSEBINA: Zlatolaska je bila ob rojstvu blagoslovljena z močmi posebne rože. Moči te rože je za ohranitev mladosti želela dobiti zlobna Gothel, zato jo je ugrabila, zaprla v stolp in se ji zlagala, da je njena mama. Kadar je imela Zlatolaska rojstni dan, je opazovala skrivnostne luči na nebu, za katere je pozneje ugotovila, da so bili lampijoni, ki sta jih kralj in kraljica, njena prava starša, vsako leto spuščala v upanju, da bi našla svojo hčerko. Zelo si je želela videti te luči od blizu, kar pa je jezilo Gothel.

Slika 7: Zlatolaska

Nekoč v stolp vdre tatič Flin Fakin, ki je bežal pred stražarji, ki so ga lovili, saj je ukradel princesino krono. Medtem, ko ji je Gothel iskala rojstnodnevno darilo, se je Zlatolaska zmenila s Flinom Fakinom, da jo odpelje gledat lampijone, v zameno pa mu bo vrnila mošnjo, v kateri je bila ukradena krona. Na poti do gradu je Flin ugotovil, da ima Zlatolaska v laseh čarobno moč. Gothel je medtem videla, da je Zlatolaska pobegnila, zato jo je poiskala in ji dala na izbiro, ali se vrne z njo v stolp ali pa ostane s fantom, ki naj bi jo po njenem mnenju le izkoristil zaradi krone. Zlatolaska se je odločila, da bo ostala s Flinom. V mestu sta našla mozaik kraljeve družine, na katerem je prepoznala princeso – sebe. Ko se je zmračilo, sta se odpeljala z ladjico, da bi bolje videla lampijone. Žal sta ju presenetila fantova partnerja (ob Gothelini pomoči), s katerima so ukradli krono, zato Flin pristane v ječi, Zlatolasko pa je Gothel odpeljala nazaj v stolp. Flin je pobegnil iz ječe ter pohitel do stolpa, da bi rešil Zlatolasko. Ta je spustila svoje lase, da je lahko splezal v stolp. To je videla Gothel, ki je Flina zabodla in ga zvezala. Zlatolaska je prosila mamo, naj ji dovoli uporabiti čarobne moči za Flina, v zameno pa bo ostala pri njej v stolpu. Vendar ji Flin ni dopustil, da bi ga ozdravila in ji je odrezal lase, s čimer se je Zlatolaskina moč izničila in Gothel se je postarala. Spotaknila se je, padla iz stolpa in umrla. Zlatolaska pa se je od hudega zjokala in njena solza je ozdravila Flina. Nato se je vrnila h kralju in kraljici, kjer je tudi ostala, Flin pa je postal njen mož.

ZLATOLASKA

Preglednica 4: Zlatolaskine osebnostne lastnosti

Lastnosti	Razlaga
atletskost	Ujame Flina; premaga mamo Gothel.
pogum, samostojnost	Kljub maminim svarilom se odloči, da bo odšla v svet.
skrbnost	Čisti stolp; skrbi za mamo Gothel, ozdravi Flina.
potrpežljivost	Čaka, da jo bo mama nekoč spustila gledat lampijone.
neubogljivost, kršenje pravil	Ne verjame več lažem; zbeži; odloči se, da bo šla gledat spuščanje lampijonov, s čimer krši mamina pravila.
odločnost	Odide si pogledat spuščanje lampijonov; ko ugotovi, kdo je Gothel, se ji upre.
prijaznost	Z razbojniki v krčmi; prijazna je do mame, čeprav ji ta prepoveduje, kar si želi.
zaupljivost	Verjame Flinu in mami.

nezaupljivost	Flinu najprej ne zaupa; ne verjame mu, da beži pred stražarji; ne verjame mami, da jo brani pred svetom.
zvestoba	Zvesta mami.
nezaupljivost	Ko se spomni, da je kraljeva hči, ji ne verjame več.
občutljivost za potrebe drugih, žrtvovanje za druge	Skrbi za mamine potrebe (da je ne bi skrbelo); svojo svobodo žrtvuje za Flinovo življenje.
radovednost	Zanimajo jo življenje izven stolpa in lampijoni.
ustrežljivost, ubogljivost	Ustreže oz. uboga mamo.
čustvenost	Je vesela, razigrana, žalostna, jezna ...
prilagodljivost	Prilagodi se maminim željam, da ostane v stolpu in ne omenja zvezd (lampijonov).

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 8.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 12.

Zlatolaska sprva upošteva želje svoje mame in kaže veliko stereotipno bolj ženskih lastnosti: skrbnost, potrpežljivost, ubogljivost, prijaznost, upoštevanje potreb drugih itd. Ko se odloči slediti svojim sanjam in zapustiti stolp, pa pridobi tudi nekaj stereotipno bolj moških lastnosti: samostojnost, kršenje pravil, nezvestoba, pogum, neubogljivost in odločnost. Pri tem se opira na Flina – Eugena. Na koncu zgodbe pa spet pokaže nekatere stereotipno bolj ženske lastnosti: skrbnost, zvestobo, občutljivost za potrebe drugih, čustvenost in potrpežljivost.

4. 1. 5 POGUM (BRAVE), 2012

ŽANR: drama/fantazijski film

VSEBINA: Merido so že kot majhno deklico pripravljali na to, da bo nekoč princesa, kar pa ji ni bilo všeč. Raje se je odpravila s konjem v gozd, streljala z lokom in plezala po gorah, na katere si niso upali niti najbolj pogumni moški. Njeno divje življenje pa je omejevala njena mama Elenor, ki je zahtevala, naj bo popolna princesa. Merido je presenetila, ko ji je povedala, da ji je že izbrala tri snubce in da bo eden od njih postal njen mož.

Kmalu so prispeli trije kralji s sinovi. Po tradiciji je morala princesa izbrati večščino, v kateri se bodo principi preizkusili. Tisti, ki bo v tej večščini najboljši, bo postal njen mož. Merida je izbrala lokostrelstvo. Prvi princ je tarčo zgrešil, drugi je zadel blizu sredine.

Tretji princ, ki je bil najbolj suh, najmanjši in je komaj držal lok, je zadel sredino. Nato se je želela še Merida preizkusiti v lokostrelstvu in tudi ona je zadela sredino. To je razjezilo mamo kraljico, zato ji je vrgla lok v ogenj, Merida pa je jezna odvihrala v gozd. Tam je zaslišala šepet, ki jo je vodil do koče čarovnice, ki se je izdajala za rezbarko. Merida je kupila nekaj izdelkov in ji povedala, da si želi, da bi se njena mama spremenila. Čarovnica ji je dala začaran kolač, ki naj bi mamo spremenil. Mama je kolač poskusila in se spremenila v medveda. Tega Merida ni pričakovala,

Slika 8: Merida

zato sta se morali odtihotapiti iz gradu, saj sta se bali, da bi ji oče Fergus, ki ni maral medvedov, kaj storil. Merida in medved (njena mama) sta iskali čarovnico, da bi ju rešila uroka, vendar je nista našli. Našli pa sta medveda Merduja, ki je odgriznil nogo kralju Fergusu. Ugotovili sta, da je tudi medved Merdu pojedel uročni kolač, v resnici pa je bil princ iz legende, ki jo je mama Elenor pripovedovala Meridi. Čarovnica je Meridi namignila, kaj mora narediti, da bo

rešila svojo mamo in sicer je morala zašiti portret svoje družine, ki ga je uničila. Zato sta se z mamo (medvedko) vrnili v grad. Medtem je oče opazil, da žene ni, namesto nje pa je našel Merido in medvedko. Kraljica medvedka je zbežala v gozd, sledili so ji kralj in Meridini snubci s svojimi očeti in nato še Merida. Našla je mamo medvedko, ki se je spopadla z Merdujem in ga premagala. Ob sončnem vzhodu je kraljica dobila nazaj človeško podobo. Meridini snubci so odšli, saj so spoznali, da nikogar ne smeš siliti v nekaj, česar si ne želi. To je spoznala tudi Meridina mama.

MERIDA

Preglednica 5: Meridine osebnostne lastnosti.

Lastnost	Razlaga
----------	---------

bojevitost	Bori se proti Merduju; vztraja, da se ne bo poročila, čeprav se bo treba za to boriti; bori se za mamo in za svojo družino.
neustrašnost/pogum	Bori se proti Merduju, čeprav je veliko močnejši od nje.
zaupljivost	Zaupaj čarovnici.
lahkomiselnost	Zaupaj čarovnici. Daj kolač svoji mami in svojim bratom.
svojeglavost	Vztraja, da se ne bo poročila.
neposlušnost	Ne zdi se ji pravično, da so se starši odločili v njenem imenu; ne posluša mame.
atletskost	Rada pleza, strelja z lokom in jaha konja. Je močna.
kršenje pravil	Prekrši tradicijo; ne želi se poročiti.
tečnarjenje	Prepira se z mamo.
neubogljivost	Ne uboga staršev, ki jo hočejo poročiti; tekmuje za svojo roko; prekine očeta.
tekmovalnost	Za vsako ceno se odloči premagati svoje snubce; hoče, da se njena mama spremeni; poskusi premagati Merduja; premaga vse svoje snubce.
nezvestoba	Ni ji mar za materina čustva.
žrtvovanje za druge	Odloči se, da bo poiskala in rešila mamo.
brezčutnost	Prosi čarovnico, da spremeni mamo.
skrb za druge	Ugotovi, da je naredila napako, ko je poskusila spremeniti mamo; pomaga mami.
odgovornost	Zašije portret družine, s čimer reši svojo mamo.
neodvisnost	Ni ji mar za pravila oz. kaj se spodobi; ne popusti pritiskom družine.
samozavest	Zaupaj v svoje sposobnosti in v svojo moč.
neobčutljivost za potrebe drugih	Ne razume, zakaj jo mama sili, da se poroči.
radovednost	Kam jo bodo odpeljale "duše"?
komunikativnost	Mami prizna, da se ne želi poročiti; ne more se zadržati in očeta prekine med pripovedovanjem zgodbe.
igrivost	V mladih letih se je igrala z mamo, mlajšim bratom je dala sladkarije.
ostrost besed	Prepira se z mamo.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 15.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 8.

Osebnostne lastnosti, ki jih ima Merida so stereotipno bolj značilne za moške: moč, agresivnost, pogum, bojevitost, tekmovalnost, uporaba ostrih besed, svojeglavost, lahkomišelnost ... V zgodbi kaže tudi nekatere stereotipne ženske lastnosti: čustvenost, odgovornost, radovednost, skrb za druge in tečnarjenje.

Iz zgodbe je razvidno, da Merida pridobiva stereotipno bolj ženske lastnosti, ki jih ima na koncu zgodbe več kakor na začetku.

4. 1. 6 LEDENO KRALJESTVO (FROZEN), 2013

ŽANR: fantazijski film/glasbena komedija

Ledeno kraljestvo pripoveduje zgodbo o dveh princesah, sestrah, Ani in Elzi. Elza je starejša sestra, ki je bila rojena z nadnaravnimi močmi - lahko je ustvarila sneg in led. Sestri sta si bili v otroštvu zelo blizu, dokler ni Elza s svojimi močmi po nesreči zadela Ane v glavo, ki je zaradi tega skoraj umrla. Ozdravela je ob pomoči trollov, ki pa so ji izbrisali spomine na Elzine moči. Skrivnost o Elzinih močeh sta kralj in kraljica skrila pred svetom tako, da sta Elzo zaprla v njene sobane in ji nista več dovolila družiti se s komerkoli. Zgodba se zaplete, ko starša umre na potovanju in mora Elza postati kraljica. Na dan njenega kronanja, so spet odprli grajska vrata in Elza je lahko stopila med ljudi.

Ana pa je srečala Hansa, princa, ki je prišel na kronanje.

Slika 9: liki iz Ledenega kraljestva

Takoj sta se zaljubila in Hans še isti dan Ano zaprosi za roko. Kronanje je uspešno potekalo. Na zabavi je Ana predstavila Hansa Elzi in jo prosila za blagoslov njune poroke. Elza se je razjezila, saj je menila, da se ne sme poročiti z nekom, ki ga je komaj spoznala. Ker jo Ana ni razumela, je Elza v jezi nenamerno uporabila svoje moči. Ko je videla, kaj je storila, je zbežala v gore, saj so jo ljudje videli kot pošast. Namesto poletja se je v kraljestvo naselila zima. Ana se je odločila, da bo Elzo poiskala in ji je sledila v gore. Med potjo je naletela na Krištofa in njegovega jelena Svena, ki sta ji pri tem pomagala. Pridružil se jim je še snežak Olaf. Na gori so našli čudovito ledeno palačo, novi Elzin dom. Ana je poskusila pregovoriti Elzo, naj se vrne, ta pa se je spet razjezila in Ano s svojo močjo ponesreči zadela v srce. Krištof je Ano odpeljal k trolom po pomoč, a so mu povedali, da Ano lahko ozdravi le pravi poljub ljubezni. Hitro so se odpravili k Hansu, za katerega pa se je izkazalo, da Ane ni ljubil, pač pa je bil njegov cilj le zasedba prestola. Elza je medtem zbežala iz zapora, v katerega jo je zaprl Hans, Ano pa je rešil Olaf, ki je ugotovil, da jo bo rešil

Krištofov poljub. Hans pa je skušal ubiti tudi Elzo, ko je Ana to videla, se je vrgla pred njo, da bi jo rešila, vendar je ob tem zmrznila. Elza je objela njeno zamrznjeno telo in zajokala, obupana, ker je zanjo žrtovala življenje. Takrat se je Anino telo začelo taliti. Elza je tako ugotovila, da lahko ljubezen, tudi sestrsko, rešuje življenja. V kraljestvo je spet prišla pomlad in sestri sta srečno zaživel.

Glavna ženska lika sta princesi Elza in Ana.

ELZA

Preglednica 6: Elzine osebnostne lastnosti

Lastnost	Razlaga
pogum	Ne boji se zapustiti družine in kraljestva. Poda se v neznano (ko zbeži). Ne boji se Hansa in njegovih stražarjev.
zaskrbljenost	Odkar je zadela Ano, se boji uporabiti svojo moč; ponesreči razkrije moči in jo obtožijo, da je čarovnica.
ženstvenost	Na ledenem gradu se njena podoba spremeni v bolj ženstveno.
prevzemanje tveganja	Poda se v neznano (ko zbeži).
bojevitost	Spopade se s Hansom in njegovimi stražarji. Kljub prošnjam stoji za odločitvijo, da se Ana ne sme poročiti.
hladnost, nedostopnost	Po nesreči se je nehala družiti s sestro, zapirala je vrata gradu. Tudi na kronanju ne pokaže strahu.
čustvenost	Ko izve, da je njena sestra umrla zaradi nje, se zjoka in izkaže ljubezen do Ane. Ano odmrzne in ugotovi, kako ustaviti zimo.
nekomunikativnost	Zaradi svojih moči se izogiba stikom z ljudmi, tudi na kronanju.
samostojnost	Zbeži iz kraljestva, ker želi biti sama oz. nekje, kjer bo lahko izražala svoje čarobne moči.
moč	Brani se pred Hansom in stražarji. Ima čarobne moči.
nemoč	Ko je izvedela, da je njena sestra umrla zaradi nje; zbežala je pred prebivalci kraljestva; starša ji prepovesta uporabo moči, pri čemer ju upošteva.
upoštevanje pravil	Ne sme uporabljati svojih moči, da ne bi koga poškodovala.
neubogljivost	Na ledeni gori kljub prepovedi uporablja svoje moči.
odločnost	Odloči se zapustiti vse; Ani prepove poroko.
oblastnost	Ne odobrava Anine poroke in želi, da Ana upošteva njeno voljo.
dominantnost	Izbrana je za kraljico.
samozavest	Ko preizkusi svoje moči in ugotovi, kaj vse zmore.
ubogljivost	Uboga starše, ko jo prosita, da ostane v sobi in ne uporablja moči.

osamljenost	Ko je zaprta v sobanah svoje sobe in ko zbeži v ledeno goro.
skrb za druge	Olafu pričara oblaček in Ani drsalke.
družabnost, odprtost	Vrata svojega gradu odpre za vedno.

Iz raziskave, ki jo je izvedla Andreja Avsec⁴⁷, je razvidno, da so srednješolci med lastnosti, ki so najbolj izražene pri povprečnem moškem in najmanj pri povprečni ženski uvrstili naslednje lastnosti, ki jih ima Elza: moč, želja po tveganju, bojevitost, hladnost (brezčutnost), oblastnost, pogum in občutek večvrednosti. Za stereotipno moško lastnost pa so ocenili tudi dominantnost, strogost, odločnost in samostojnost.

Čustvenost, ljubeznivost, skrbnost, ubogljivost (podredljivost) in zaskrbljenost pa spadajo med lastnosti, ki so bolj izražene pri povprečni ženski kakor pri povprečnem moškem.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 14.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 9.

Pri Elzi prevladujejo osebnostne lastnosti, ki so stereotipno bolj značilne za moške: moč, pogum, bojevitost, strogost, nadvlada (dominacija), hladnost (ne kaže čustev), nedostopnost in nekomunikativnost. Čeprav je kar nekajkrat tudi nemočna in pasivna, na koncu pa tudi bolj čustvena, lahko ugotovim, da skozi zgodbo pridobiva osebnostne lastnosti, ki so stereotipno bolj ženske: čustvenost, odprtost, skrb za druge, družabnost, in "izgublja" tiste, ki so stereotipno bolj moške.

ANA

Preglednica 7: Anine osebnostne lastnosti

Lastnosti	Razlaga
odprtost	Hansa takoj sprejme in mu prizna ljubezen.
komunikativnost	Rada govori, saj nima več sogovornice, ker so bila grajska vrata za sestro zaprta.
nemoč	Nemočna, saj ne more prepričati sestre, naj ostane; ko ji ledeni srce in umira.

⁴⁷ 2006, str. 27—30.

moč, pogum	Ko reši Elzo pred Hansom. Sama se odpravi iskat Elzo, kljub zimi.
bojevitost	Poskusi dokazati, da njena sestra ni pošast. Bori se za svojo sestro.
naivnost, lahkomiselnost	Takoj ko ga spozna, se hoče poročiti s Hansom.
zaupljivost	Hansu kraljestvo zaupa po par dneh.
zvestoba	Vdana je sestri, ki pa jo zavrača.
nežnost	Nežna je do sestre, Hansa, Olafa.
nezaupljivost	V odnosu do Krištofa.
radovednost	Komaj čaka, da se odprejo vrata kraljestva.
igrivost	Zelo rada se igra s svojo sestro.
skrb za druge, žrtvovanje za druge	Skrbi jo za sestro, zanjo je pripravljena dati življenje; čeprav umira, jo skrbi za Olafa; ne želi, da Krištof Olafu pove resnico o poletju.
odločnost, pripravljenost tvegati	Odločna, da bo našla in pripeljala Elzo nazaj, poda se v neznano, reši svoj sestro.
dobrosrčnost	Noče, da bi Olaf izvedel, da se bo poleti stopil.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 6.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 12.

Anine osebnostne lastnosti večinoma lahko označimo za stereotipno bolj ženske: nežnost, radovednost, komunikativnost, občutljivost za potrebe drugih, zaupljivost, zvestoba itd. Ana skozi zgodbo pridobiva tudi stereotipno bolj moške lastnosti: pogum, odločnost, pripravljenost tvegati in bojevitost.

4. 1. 7 VAIANA (MOANA), 2016

ŽANR: drama/fantazijski film

VSEBINA: Princeso Vaiano je že od mladosti vabil ocean, vendar se temu klicu ni mogla odzvati, saj so jo vzgajali, da bo zasedla prestol. Poleg tega jo učijo, da je ocean onkraj otoka nevaren. Zgodba se zaplete, ko se v kraljestvu pojavijo težave - ribe v oceanu začnejo izginjati, sadje postaja črno in noče rasti. Babica ji, preden umre, namigne, da je rešitev v legendi o izgubljenem srcu Tefiti.

Legenda pripoveduje o polbogu, ki je ukradel srce Tefiti z namenom, da bi pridobil moč in zato naj bi se širila tema. Vaiana pa naj bi ukradeno srce vrnila nazaj Tefiti, saj jo je za to delo izbral ocean. Za pomoč je prosila Mauija, polboga, ki je ukradel srce.

Slika 10: Vaiana

Prva nevarnost, ki je prežala na njiju, so bili majhni ljudje iz kokosov, ki sta jih uspešno premagala. Nato sta se ustavila na otoku pošasti, kjer naj bi našla čarobno kljuko, ki je pripadala Mauiju in bi mu pomagala spreminjati obliko. A najprej sta morala premagati raka, ki je želel imeti kljuko le zase. Premagati sta morala tudi pošast iz lave, ki je varovala otok Tefiti. Pri tem se je poškodovala Mauijeva kljuka, zato sta boj izgubila in sta raje odplula stran. Maui ji ni želel več pomagati, zato obupana vrne srce oceanu z namenom, da bi ta poiskal nekoga, ki bi ga bil bolj vreden. Kasneje pa se Vaiana premisli in odloči, da ne bo odnehala, zato odpluje proti otoku. Otok Tefiti je varoval greben, ki je imel dva prehoda. Najprej se je z ladjo napotila proti večjemu prehodu, nato pa s trikom prelasičila pošast. Vendar težav še ni bilo konec, saj je pošast začela bruhati vročo lavo. Na srečo ji je na pomoč priskočil Maui. Vaiana je uspešno prišla do otoka in ugotovila, da je pošast dejansko Tefiti. Oceanu je naročila, naj se umakne, da bo pošast - Tefiti lahko prišla do otoka. Ko ji je Vaiana vrnila srce, se je spremenila v Tefiti. S tem je bila uničena tema, na otoku je začelo ponovno rasti zelenje, vrnile so se tudi ribe. Vaiana je rešila svoje kraljestvo.

VAIANA

Preglednica 8: Vaianine osebnostne lastnosti

lastnosti	razlaga
radovednost	Ko jo kot otroka vabi ocean.

pogum, pripravljenost tvegati	Sama odpluje čeprav ne zna jadрати.
odločnost	Odločna je, da bo vrnila srce Tefiti.
samozavest	Samozavestna je, ko odide v svet pošasti, namesto, da bi počakala Mauija.
samostojnost	Sama odide na morje, čeprav ne zna jadрати.
sočustvovanje	Do polboga, ko ji pove svojo življenjsko zgodbo.
skrbnost	Skrbi jo kaj se bo zgodilo z družino, če ne ustavi širjenje teme in ta prevzeme njen otok.
zasanjanost	Namesto, da bi se skoncentrirala na svoje dolžnosti kot princesa, raje odide k oceanu.
bojevitost	Bori se proti pošastim.
kršenje pravil	Kljub očetovi prepovedi odide in prepluje greben.
trma	S trmo prepriča Mauija, da ji pomaga.
nemoč	Oceanu naroči, naj izbere koga drugega, ki bi lahko vrnil srce Tefiti.
zaupljivost	Zaupaja Mauiju, da ji bo pomagal, ki jo nato zapre v jamo.
vztrajnost	Kljub temu, da ji Maui govori naj odneha, ne odneha.
sposobnost	Hitro se nauči jadрати, sestavi načrt, kako premagati morske pošasti.
premišljenost	Sledi svojemu cilju ne glede na ovire – najde pot za dosego cilja.
atletskost	Bori se z rakom, nauči se jadрати ...
intuicija	Nekatere stvari enostavno ve.
dobrosrčnost, zvestoba	Hoče rešiti svoje ljudstvo.

Stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti: 11.

Stereotipno bolj ženske lastnosti: 9.

Vaiana ima več stereotipno moških osebnostnih lastnosti, le nekaj manj pa ženskih. Zdi se, da ima izmed vseh Disneyjevih princes stereotipno moške in ženske lastnosti najbolj uravnotežene. Med zgodbo moških lastnosti ne izgublja, niti ženskih ne pridobiva (kot je bilo pri Elzi in Meridi). Menim, da Vaiana prestavlja ideal ženskosti prihodnosti, saj združuje tako tako moške kot ženske lastnosti v približno enaki meri.

4. 2 PRIMERJAVA STEREOTIPNIH OSEBNOSTNIH LASTNOSTI PRINCESK

Preglednica 9: Preglednica stereotipno bolj ženskih in stereotipno bolj moških lastnosti pri Disneyjevih princesah.

Princeska (letnica)	Stereotipno bolj ženske lastnosti	Stereotipno bolj moške lastnosti
Sneguljčica (1937)	10	0
Pepelka (1950)	11	1
Trnuljčica (1959)	6	1
Zlatolaska (2010)	12	8
Merida (2012)	8	15
Elza (2013)	9	14
Ana (2013)	12	6
Vaiana (2016)	9	11

Iz preglednice je razvidno, da imajo starejše Disneyjeve princeske večinoma stereotipno bolj ženske osebnostne lastnosti, novejše pa tudi »moške«. Zanimiva je ugotovitev, da imata Merida in Elza skoraj enkrat več stereotipno bolj moških lastnosti kot ženskih, Zlatolaska in Ana pa skoraj enkrat več stereotipno bolj ženskih lastnosti. Nekje vmes je Vaiana, pri kateri je število obojih najbolj blizu.

Na podlagi teh ugotovitev sem potrdila oz. ovrgla hipoteze:

Hipoteza št. 1, da imajo starejše Disneyjeve princeske (Sneguljčica, Pepelka in Trnuljčica) več osebnostnih lastnosti, ki jih stereotipno bolj pripisujemo ženskam, stereotipno bolj moške lastnosti sploh ne bodo prisotne ali le v manjšem obsegu, ter, da se bo število stereotipno bolj moških lastnosti pri sodobnih princesah (Zlatolaski,

Elzi, Ani, Vaiani) zelo povečalo, se je v celoti potrdila. Sneguljčica, Pepelka in Trnuljčica so prijazne, čustvene, skrbne, nemočne in odvisne od drugih, stereotipno bolj moške lastnosti se skoraj ne pojavijo. Pri novejših Disneyjevih princesah je opazno, da imajo veliko tudi stereotipno bolj moških lastnosti kot so pogum, odločnost, bojevitost, pripravljenost tvegati ...

Ko sem primerjala osebnostne lastnosti izbranih junakinj, se je pokazalo, da se je **hipoteza št. 2 deloma potrdila**. Pri Meridi in Elzi prevladujejo stereotipno bolj moške lastnosti, pri Ani in Zlatolaski pa stereotipno bolj ženske lastnosti ... Tudi lik princese Vaiane ima nekaj več stereotipno bolj moških lastnosti, kar pomeni, da ta del hipoteze ni potrdil.

Merida in Elza sta bojeviti, odločni, pogumni, hladni, močni, kršita pravila itd. Obe ima ta začetku več stereotipno moških lastnosti, skozi zgodbo pridobivata stereotipno bolj ženske lastnosti (skrb za druge, zvestoba, prijaznost, čustvenost, toplina ...). Ana in Zlatolaska sta si podobni v tem, da imata več stereotipno bolj ženskih lastnosti: prijaznost, zvestoba, čustvenost, skrbnost, radovednost ..., vendar skozi zgodbo razvijeta tudi nekatere stereotipno bolj moške lastnosti: odločnost, pogum, moč ...

Vaiana pa izstopa po tem, da ima že od začetka zgodbe bolj enakomerno razvite tako moške kot ženske lastnosti in ima obeh skoraj enako.

Hipoteza št. 3, da imata Merida in Elza, več stereotipno bolj moških osebnostnih lastnosti, Ana in Zlatolaska pa več stereotipno bolj ženskih lastnosti, se je tako delno potrdil. Kljub temu, da so stereotipno bolj ženske oz. moške osebnostne lastnosti pri Vaiana najbolj uravnotežene, ima Vaiana nekoliko več stereotipno bolj moških lastnosti, po čemer jo lahko uvrstimo k Meridi in Elzi oz. vmes med obe dvojici.

Glede na to, da Merida in Elza skozi zgodbo pridobivata tudi več bolj stereotipnih ženskih lastnosti, sklepam, da pravljica prikazuje neko družbeno pričakovanje, da preveč "moških" lastnosti pri ženskah ni zaželeno.

4. 3 ANKETA O STEREOTIPNIH OSEBNOSTNIH LASTNOSTIH, KI SO POMEMBNE ZA ŽENSKE

Anketo sem izvedla v treh sedmih, treh osmih in treh devetih razredih OŠ Komenda Moste; skupaj je bilo v vzorcu 127 anket, ki jih je izpolnilo 73 učenk in 54 učencev.

Anketa je vsebovala 30 osebnostnih lastnosti, ki jih stereotipno pripisujemo BOLJ ženskam oz. BOLJ moškim. Učenci so označili z 1 do 5, v kolikšni meri se jim posamezna lastnost zdi pomembna za ženske.

Za anketo sem izbrala lastnosti, ki sem jih prepoznala pri izbranih princesah, in so večinoma primerljive z lastnostmi, ki so po raziskavi Andreje Avsec⁴⁸ značilne stereotipno moške ali ženske lastnosti. Med bolj "moške" osebnostne lastnosti sem uvrstila: razumna, bori se za svoje pravice, samozavestna, pogumna, neustrašna, zvesta sebi, bojevita, neukročena, hladna, krši pravila in sledi svojim sanjam. Med stereotipno bolj ženske lastnosti pa sem uvrstila: prijazna, dobrosrčna, urejena, razumevajoča, ima rada otroke, skrbi za druge, zvesta, delavna, upošteva pravila, nežna, prilagodljiva, čustvena, plaha, nemočna, ubogljiva in privlačna. Kot spolno nevtralne lastnosti pa sem označila: zabavna, inteligentna in neurejena.

Na koncu ankete je bilo še vprašanje, katerega izmed filmov, ki sem jih preučila, so si ogledali.

Rezultate ankete sem analizirala iz dveh vidikov.

Najprej me je zanimalo, katere so po mnenju mojih vrstnikov najpomembnejše lastnosti (tako stereotipno bolj ženske kakor moške) za ženske. Ali obstajajo razlike v vrednotenju posameznih lastnosti med fanti in dekleti oz. glede na starost? Kje so najbolj očitne razlike in kje jih ni?

Sledila je analiza rezultatov po razrednih oz. starosti anketirancev. Katere lastnosti so postajale v višjih razredih pomembnejše in katere manj pomembne?

⁴⁸ 2006, str. 28—31.

ANALIZA REZULTATOV ANKETE

4. 3. 1 KATERE OSEBNOSTNE LASTNOSTI SO POMEMBNE ZA ŽENSKE PO MNENJU ANKETIRANCEV

Preglednica 11: Primerjava pomembnosti osebnostnih lastnosti za ženske po oceni anketirancev

	LASTNOST	POVPREČNA OCENA	POVPREČNA OCENA	POVPREČNA OCENA	SKUPAJ
		7. R.	8. R.	9. R.	
1.	zvesta sebi	3,50	3,96	3,43	3,61
2.	pogumna	3,31	3,68	3,03	3,29
3.	neustrašna	3,00	3,00	2,77	2,92
4.	krši pravila	2,00	2,46	2,74	2,52
5.	bojevit	2,38	3,14	2,71	2,79
6.	samozavestna	4,00	4,11	3,65	3,86
7.	neukročena	1,88	2,68	2,19	2,29
8.	inteligentna	3,69	4,00	3,87	3,92
9.	razumna	4,19	4,29	4,16	4,26
10.	bori se za svoje pravice	3,38	3,82	2,90	3,28
11.	neurejena	1,75	2,14	1,53	1,77
12.	topla	3,19	3,32	2,84	3,06
13.	prijazna	4,31	4,39	3,97	4,17
14.	privlačna	4,44	4,46	4,48	4,47
15.	delavna	4,13	3,57	4,00	3,89
16.	sledi svojim sanjam	3,88	3,96	3,74	3,84
17.	ubogljiva	3,06	3,57	3,90	3,64
18.	razumevajoča	3,94	4,00	4,07	4,02
19.	nemočna	1,88	1,96	2,13	2,03
20.	prilagodljiva	3,94	3,75	4,03	3,93
21.	urejena	3,88	4,18	4,00	4,03
22.	plaha	1,56	2,25	1,94	2,02
23.	upošteva pravila	3,31	3,64	3,23	3,37
24.	hladna	2,06	2,29	1,97	2,09
25.	zvesta	4,19	4,25	4,29	4,26
26.	nežna	3,63	4,04	3,48	3,69
27.	skrbi za druge	3,81	3,61	3,71	3,70
28.	dobrosrčna	4,06	4,14	3,94	4,02
29.	ima rada otroke	3,88	4,18	3,39	3,73
30.	zabavna	4,31	4,43	4,35	4,37

Najbolj pomembna osebnostna lastnost za ženske po oceni fantov je privlačnost, najmanj pomembna pa neurejenost. Visoko so se uvrstile še lastnosti kot so razumnost, zabavnost, zvestoba, dobrosrčnost in prijaznost. Na dno pa so se uvrstile še hladnost, nemoč in plahost.

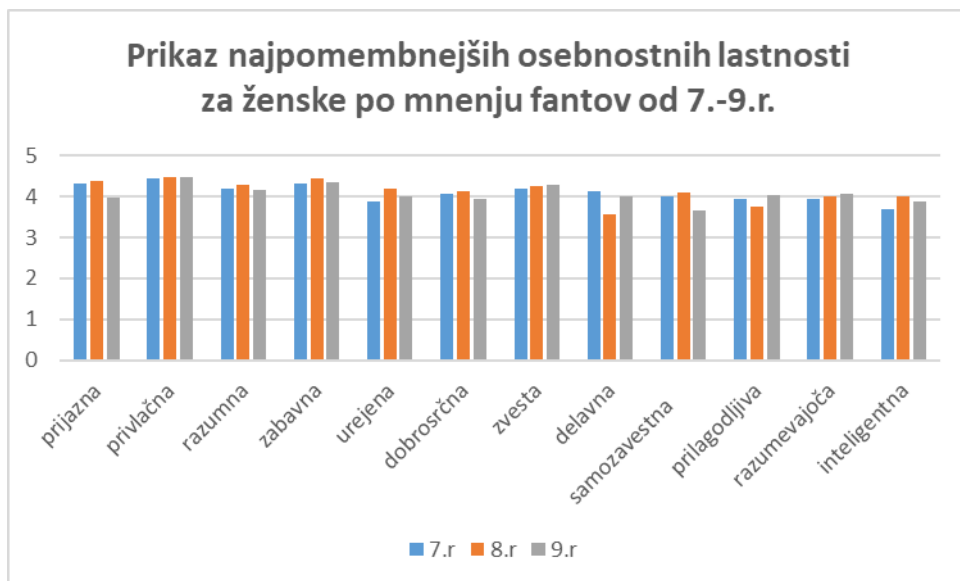
Preglednica 12: Deset najbolj pomembnih osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirancev

	7. r.		8. r.		9. r.		Skupaj
1.	4,44	privlačna	4,46	privlačna	4,48	privlačna	4,47 privlačna
2.	4,31	prijazna	4,43	zabavna	4,35	zabavna	4,37 zabavna
3.	4,31	zabavna	4,39	prijazna	4,29	zvesta	4,26 zvesta
4.	4,19	razumna	4,29	razumna	4,16	razumna	4,26 razumna
5.	4,19	zvesta	4,25	zvesta	4,07	razumevajoča	4,17 prijazna
6.	4,13	delavna	4,18	urejena	4,03	prilagodljiva	4,03 urejena
7.	4,06	dobrosrčna	4,18	ima rada otroke	4,00	delavna	4,02 dobrosrčna
8.	4,00	samozavestna	4,14	dobrosrčna	4,00	urejena	4,02 razumevajoča
9.	3,94	razumevajoča	4,11	samozavestna	3,97	prijazna	3,93 prilagodljiva
10.	3,94	prilagodljiva	4,04	nežna	3,94	dobrosrčna	3,92 inteligentna

Med deset najbolj pomembnih lastnosti po oceni fantov so se uvrstile lastnosti: privlačnost, zabavnost, zvestoba, razumnost, prijaznost, urejenost, dobrosrčnost, sposobnost razumevanja, prilagodljivost in inteligentnost. Zanimivo je gibanje posameznih lastnosti – npr. prijaznost je v 7. razredu na 2. mestu, v 8. razredu na 3., v 9. pa že na 9. mestu. Podobno s starostjo izgublja na pomeni tudi dobrosrčnost, v obratno smer pa se gibljeta lastnost sposobnost razumevanja, ki iz 9. mesta v 7. razredu skoči na 5. mesto v 9. razredu, ter zvestoba, ki se s 5. mesta v 7. in 8. razredu dvigne na 3. mesto v 9. razredu.

Spremembe pri vrednotenju posameznih lastnosti glede na starost sem prikazala tudi na naslednjem prikazu.

Prikaz 1: Najpomembnejše osebnostne lastnosti za ženske po mnenju anketirancev glede na njihovo starost

Preglednica 13: Pet najmanj pomembnih osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirancev

	7. r.		8. r.		9. r.		Skupaj	
26	2,00	krši pravila	2,46	krši pravila	2,19	neukročena	2,29	neukročena
27	1,88	neukročena	2,29	hladna	2,13	nemočna	2,09	hladna
28	1,88	nemočna	2,25	plaha	1,97	hladna	2,03	nemočna
29	1,75	neurejena	2,14	neurejena	1,94	plaha	2,02	plaha
30	1,56	plaha	1,96	nemočna	1,53	neurejena	1,77	neurejena

Med pet najmanj pomembnih lastnosti za ženske so fantje označili neurejenost, plahost, nemoč, hladnost in neukročenost. Zanimivo je, da se med pet najmanj pomembne lastnosti v 7. in 8. razredu uvršča tudi lastnost »krši pravila«, ki pa v 9. razredu dvigne po lestvici.

4. 3. 2 KATERE STEREOTIPNO BOLJ MOŠKE OSEBNOSTNE LASTNOSTI BI PO OCENI ANKETIRANCEV MORALE IMETI ŽENSKE

Preglednica 14: prisotnost stereotipno bolj moških lastnosti med desetimi najbolj pomembnimi osebnostnimi lastnostmi, ki bi jih po oceni anketirancev morale imeti ženske

		7. r.		8. r.		9. r.
1.	4,44	privlačna	4,46	privlačna	4,48	privlačna
2.	4,31	prijazna	4,43	zabavna	4,35	zabavna
3.	4,31	zabavna	4,39	prijazna	4,29	zvesta
4.	4,19	razumna	4,29	razumna	4,16	razumna
5.	4,19	zvesta	4,25	zvesta	4,07	razumevajoča
6.	4,13	delavna	4,18	urejena	4,03	prilagodljiva
7.	4,06	dobrosrčna	4,18	ima rada otroke	4,00	delavna
8.	4,00	samozavestna	4,14	dobrosrčna	4,00	urejena
9.	3,94	razumevajoča	4,11	samozavestna	3,97	prijazna
10.	3,94	prilagodljiva	4,04	nežna	3,94	dobrosrčna

Učenci so med 10 najpomembnejših lastnosti za ženske, v vseh treh razrednih uvrstili le eno stereotipno bolj moško lastnost in sicer razumnost. V sedmem in osmem razredu pa se je med top 10 lastnosti uvrstila še samozavestnost.

4. 3. 3 KATERE OSEBNOSTNE LASTNOSTI SO POMEMBNE ZA ŽENSKE PO MNENJU ANKETIRANK

Preglednica 15: Primerjava pomembnosti osebnostnih lastnosti za ženske po oceni anketirank

LASTNOST		POVPREČNA OCENA	POVPREČNA OCENA	POVPREČNA OCENA	SKUPAJ
		7. R.	8. R.	9. R.	
1.	zvesta sebi	4,26	4,63	4,25	4,34
2.	pogumna	3,68	4,20	3,93	3,92
3.	neustrašna	2,97	3,37	3,39	3,27
4.	krši pravila	1,66	2,77	2,61	2,38
5.	bojevit	2,68	3,50	3,32	3,18
6.	samozavestna	4,11	4,83	4,50	4,46
7.	neukročena	2,24	2,33	2,71	2,50
8.	inteligentna	3,87	3,70	4,07	3,93
9.	razumna	4,18	4,40	4,33	4,31
10.	bori se za svoje pravice	4,32	4,40	4,29	4,32
11.	neurejena	1,37	1,60	1,54	1,50
12.	topla	3,47	3,83	3,71	3,67

13.	prijazna	4,61	4,57	4,36	4,47
14.	privlačna	3,29	3,67	3,74	3,60
15.	delavna	3,79	3,83	4,04	3,92
16.	sledi svojim sanjam	4,42	4,10	4,14	4,21
17.	ubogljiva	3,39	3,03	3,04	3,14
18.	razumevajoča	4,18	4,37	4,18	4,22
19.	nemočna	1,53	1,63	1,82	1,70
20.	prilagodljiva	3,58	3,27	3,64	3,54
21.	urejena	4,32	4,07	4,00	4,10
22.	plaha	2,13	1,70	2,04	1,99
23.	upošteva pravila	3,76	3,30	3,26	3,41
24.	hladna	2,11	1,83	1,96	1,97
25.	zvesta	4,03	4,20	4,07	4,09
26.	nežna	3,71	3,60	3,61	3,63
27.	skrbi za druge	4,11	4,10	4,07	4,09
28.	dobrosrčna	4,37	4,33	4,32	4,34
29.	ima rada otroke	4,16	3,93	3,57	3,82
30.	zabavna	4,37	4,53	4,25	4,35

Najbolj pomembna osebnostna lastnost za ženske, je po oceni učenk prijaznost, najmanj pa neurejenost. Zelo visoko so se uvrstile še: samozavestnost, zabavnost, zvestoba sebi, dobrosrčnost, na dno pa še plahost, neukročenost in kršenje pravil.

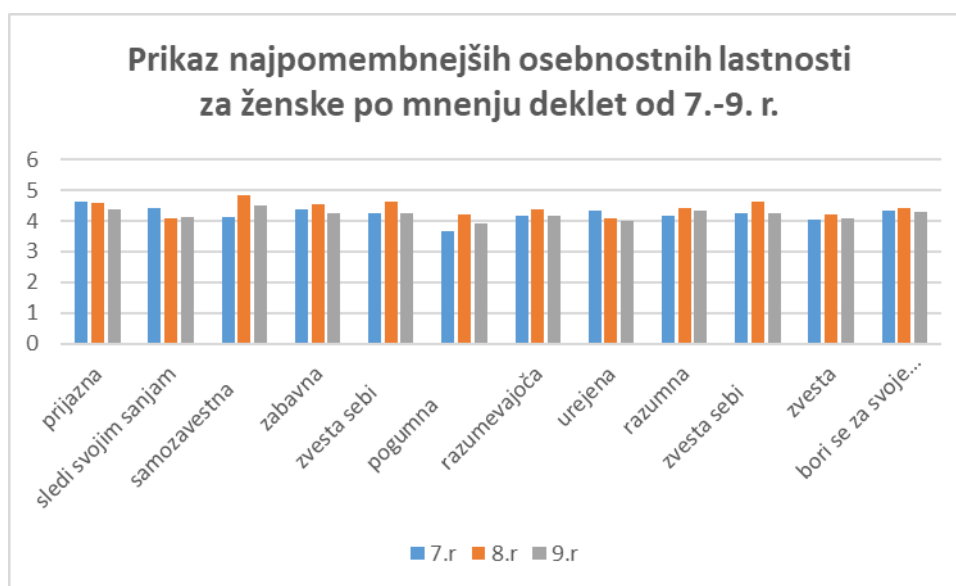
Preglednica 16: Deset najpomembnejših osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirank.

	7. r.	8. r.	9. r.	Skupaj
1.	4,61 prijazna	4,83 samozavestna	4,50 samozavestna	4,47 prijazna
2.	4,42 sledi svojim sanjam	4,63 zvesta sebi	4,36 prijazna	4,46 samozavestna
3.	4,37 dobrosrčna	4,57 prijazna	4,33 razumna	4,35 zabavna
4.	4,37 zabavna	4,53 zabavna	4,32 dobrosrčna	4,34 zvesta sebi
5.	4,32 bori se za svoje pravice	4,40 razumna	4,29 bori se za svoje pravice	4,34 dobrosrčna
6.	4,32 urejena	4,40 bori se za svoje pravice	4,25 zvesta sebi	4,32 bori se za svoje pravice
7.	4,26 zvesta sebi	4,37 razumevajoča	4,25 zabavna	4,31 razumna
8.	4,18 razumna	4,33 dobrosrčna	4,18 razumevajoča	4,22 razumevajoča
9.	4,18 razumevajoča	4,20 pogumna	4,14 sledi svojim sanjam	4,21 sledi svojim sanjam
10.	4,16 ima rada otroke	4,20 zvesta	4,07 inteligentna	4,10 urejena

Anketiranke so med 10 najpomembnejših lastnosti za ženske uvrstile: prijaznost, samozavestnost, zabavnost, zvestoba sebi, dobrosrčnost, bojevitost, razumnost, sposobnost razumevanj, sposobnost uresničevanja svojih sanj, urejenost. Zanimivo je, da se samozavestnost v 7. razredu sploh ni uvrstila med prvih 10, v 8. in 9. razredu pa je na prvem mestu. Tudi inteligentnost se med top 10 pojavi šele v 9. razredu, pogum pa samo v 8. razredu. Se pa v vseh treh starostnih obdobjih pojavi lastnost »bori se za svoje pravice« ter zvestoba sebi.

Kako se je ocena osebnostnih lastnosti spreminjala glede na starost anketirank sem prikazala v spodnjem prikazu.

Prikaz 2: Najpomembnejše osebnostne lastnosti za ženske po mnenju deklet glede na starost anketirank

Preglednica 17: Pet najmanj pomembnih osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirank

	7. r.		8. r.		9. r.		skupaj	
26.	2,13	plaha	2,33	neukročena	2,61	krši pravila	2,38	krši pravila
27.	2,11	hladna	1,83	hladna	2,04	plaha	1,99	plaha
28.	1,66	krši pravila	1,70	plaha	1,96	hladna	1,97	hladna
29.	1,53	nemočna	1,63	nemočna	1,82	nemočna	1,70	nemočna
30.	1,37	neurejena	1,60	neurejena	1,54	neurejena	1,50	neurejena

Med najbolj pomembne lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, so anketiranke uvrstile neurejenost, nemoč, hladnost, plahost in kršenje pravil. Zanimivo je, da sta nemoč in neurejenost v vseh starostnih skupinah na zadnjem mestu.

4. 3. 4 KATERE STEREOTIPNO BOLJ MOŠKE OSEBNOSTNE LASTNOSTI BI PO OCENI ANKETIRANK MORALE IMETI ŽENSKE

Preglednica 18: Prisotnost stereotipno bolj moških lastnosti med desetimi najbolj pomembnimi osebnostnimi lastnostmi, ki bi jih po oceni anketirank morale imeti ženske

		7. r.		8. r.		9. r.
1.	4,61	prijazna	4,83	samozavestna	4,50	samozavestna
2.	4,42	sledi svojim sanjam	4,63	zvesta sebi	4,36	prijazna
3.	4,37	dobrosrčna	4,57	prijazna	4,33	razumna
4.	4,37	zabavna	4,53	zabavna	4,32	dobrosrčna
5.	4,32	bori se za svoje pravice	4,40	razumna	4,29	bori se za svoje pravice
6.	4,32	urejena	4,40	bori se za svoje pravice	4,25	zvesta sebi
7.	4,26	zvesta sebi	4,37	razumevajoča	4,25	zabavna
8.	4,18	razumna	4,33	dobrosrčna	4,18	razumevajoča
9.	4,18	razumevajoča	4,20	pogumna	4,14	sledi svojim sanjam
10.	4,16	ima rada otroke	4,20	zvesta	4,07	inteligentna

Anketiranke so med najpomembnejših deset osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske uvrstile kar pet, ki bi jih lahko označili za stereotipno bolj moške lastnosti. Število teh lastnosti s starostjo malo narašča.

4. 3. 5 UGOTOVITVE ANALIZE REZULTATOV ANKETE

Za učence od 7. do 9. razreda naše šole so najbolj pomembne osebnostne lastnosti, ki jih morajo imeti ženske: privlačnost, prijaznost, zabavnost, razumnost in zvestoba. Kot najmanj pomembne lastnosti so ocenili nemoč, neurejenost, hladnost, plahost ter neukročenost.

Kot najbolj pomembne »moške« lastnosti, ki naj bi jih imele ženske, pa so učenci označili razumnost, samozavest in zvestobo sebi (te so med najbolj pomembne uvrstile tudi ženske). Pri stereotipno bolj ženskih lastnostih so bile za fante najbolj pomembne: privlačnost, zvestoba, prijaznost, urejenost, dobrosrčnost, sposobnost razumevanja in prilagodljivost.

Število stereotipno bolj moških lastnosti, ki so jih anketirani označili kot pomembne za ženske s starostjo učencev upada.

Za učenke od 7. do 9. razreda naše šole so najpomembnejše osebnostne lastnosti za ženske: samozavest, prijaznost, zabavnost, zvestoba sebi, sposobnost se boriti za svoje pravice in dobrosrčnost.

Kot najmanj pomembne lastnosti so dekleta ocenile nemoč, neurejenost, hladnost, plahost ter neukročenost. Tu so bili rezultati deklet in fantov skoraj identični.

Iz preglednice 18. je razvidno, da so dekleta med prvih DESET najpomembnejših lastnosti za ženske uvrstile več stereotipno bolj moških lastnosti kakor njihovi moški vrstniki. Kot najbolj pomembne »moške« lastnosti za ženske so ocenile: samozavestnost, razumnost, bori se za svoje pravice (agresivnost), zvestoba sebi in pogum.

Med stereotipno bolj ženskimi lastnostmi pa so bile za dekleta najbolj pomembne dobrosrčnost, prijaznost, sposobnost razumevanja in urejenost. Število »ženskih« lastnosti, ki so jih anketiranke pripisale ženskam, se je manjšalo z višjo starostjo anketirank, število stereotipno bolj moških lastnosti pa s starostjo anketirank narašča. Med nevtralnimi lastnostmi se je najvišje uvrstila »zabavnost«.

Najmanj pomembni stereotipno bolj moški lastnosti za ženske sta po mnenju deklet hladnost (brežčutnost) in kršenje pravil (svojevoljnost).

Na podlagi zgoraj zapisanega sem potrdila oz. delno potrdila spodnje hipoteze:

Hipoteza št. 4 se je deloma potrdila: fantje so kot pomembne za ženske označili deloma drugačne osebnostne lastnosti kakor dekleta, ki so med prvih 10 uvrstile kar pet stereotipno bolj moških lastnosti (fantje le eno). Obojim pa so zelo pomembne prijaznost, dobrosrčnost, zabavnost in razumnost. Pri obeh spolih so se kot najmanj pomembne lastnosti pokazale neurejenost, nemoč, plahost in hladnost.

Ocene o tem, katere so osebnostne lastnosti so bolj pomembne za žensko, se razlikujejo tudi glede na starost anketirancev. Pri dekletih število stereotipno bolj moških osebnostnih lastnosti s starostjo rahlo narašča, pri fantih pa upada.

Hipoteza št. 5 se je popolnoma potrdila. Med najpomembnejših deset lastnosti so ženske uvrstile kar pet stereotipno bolj moških lastnosti (samozavest, razumnost, zvestoba sebi, bori se za svoje pravice), medtem ko fantje samo eno (razumnost).

Primerjava rezultatov ankete z analizo osebnostnih lastnosti princesk Ana, Elza, Merida, Vaiana in Zlatolaska, je pokazala, da nekaterih lastnosti Elze, Vaiane in Meride (neustrašnost, bojevitost, atletskost, kršenje pravil) moji vrstniki niso označili kot zelo pomembne. Višje pa so uvrstili dobrosrčnost, prijaznost in zvestobo, ki so bolj značilne za Ano in Zlatolasko, deloma pa tudi za Vaiano.

Tudi **hipoteza št. 6**, da sta Ana in Zlatolaska bližje stereotipnemu modelu ženskosti mojih vrstnikov kakor pa Elza in Merida, se je potrdila. Zanimivo je, da je Elza bolj priljubljena kakor Ana, čeprav ima veliko "moških" lastnosti, ki med mojimi vrstniki niso priljubljene.

5. ZAKLJUČEK

Pravljice oz. risani filmi so pomemben dejavnik v socializaciji, saj prinašajo sporočila o tem, kaj je prav in narobe, kaj je lepo in kaj grdo, prevladujoče skupne vrednote, pomene in pričakovanja. V procesu socializacije poteka tudi proces učenja spolnih vlog. V filmih, v katerih so glavni lik princeske, se še zlasti zrcalijo družbena pričakovanja v zvezi z družbeno in spolno vlogo žensk ter ideali ženskosti.

Različni avtorji ugotavljajo, da mediji prenašajo stereotipno podobo spolov, spolnih vlog, oz. ženskosti in moškosti. Na primeru treh starejših in štirih novejših Disneyjevih celovečernih risanih filmov s princeso kot glavno junakinjo sem raziskala, kakšen ideal oz. reprezentacijo ženskosti prinašajo.

V ospredje sem postavila en vidik reprezentacije ženskosti, in sicer osebnostne lastnosti junakinj, glede na to, ali so te lastnosti ocenjene kot stereotipno bolj ženske ali bolj moške. Osebnostne lastnosti treh starejših Disneyjevih princesk so skoraj v celoti stereotipno bolj ženske lastnosti, presenetilo pa me je, da nimajo skoraj nobene stereotipno bolj moške lastnosti, kar lepo prikazuje, da se je podoba ženskosti v zadnjih petdesetih letih zares močno spremenila. Sodobne princeze Merida, Vaiana in Elza so bojevite, odločne, pogumne, močne in kršijo pravila, kar so stereotipno bolj moške lastnosti. Zanimivo pa je, da Elza in Merida skozi zgodbo pridobivata stereotipno bolj ženske lastnosti: skrb za druge, zvestoba, prijaznost, čustvenost, toplota ... Vaiana pa ima te lastnosti že od samega začetka. Ana in Zlatolaska sta si podobni v tem, da imata veliko stereotipno bolj ženskih lastnosti: prijaznost, zvestoba, čustvenost, skrbnost, radovednost ..., skozi zgodbo pa razvijeta tudi nekatere stereotipno bolj moške lastnosti kot so odločnost, pogum in moč ... Merida in Elza imata več stereotipno bolj moških osebnostnih lastnosti, Ana in Zlatolaska pa več stereotipno bolj ženskih lastnosti, med tem ko se zdi, da ima Vaiana obeh vrst lastnosti najbolj v ravnovesju

Ali so podobe ženskosti, ki jih prinašajo princeze Ana, Elza, Vaiana, Merida in Zlatolaska odraz družbenih pričakovanj, da imajo ženske tudi nekatere stereotipno bolj moške lastnosti, kot so: pogum, odločnost, bojevitost ...? Menim, da je temu res tako. Zanimivo je, da Ana in Zlatolaska skozi zgodbo pridobivata "moške" lastnosti, obratno pa Elza in Merida skozi zgodbo razvijeta več stereotipno ženskih lastnosti, zato sklepam, da pravljice prikazujejo tudi sporočilo o tem, koliko t. i. moških lastnosti pri ženskah je družbeno še sprejemljivo. Vaiana pa že prikazuje nov ideal ženskosti, ki ima bolj uravnotežene tako stereotipno bolj ženske kot tudi stereotipno bolj moške osebnostne lastnosti. Zaskrbljujoče je le to, da Vaiana nima skoraj nobene negativne lastnosti, kar daje sporočilo, da morajo biti ženske skoraj popolne.

Anketa je pokazala, da dekleta in fantje zadnje triade OŠ Komenda Moste deloma različno ocenjujejo posamezne stereotipne lastnosti glede na pomembnost za ženske.

Razlike so najbolj opazne pri lastnostih, ki so jih ocenili kot najpomembnejše (prvih deset). Pri manj pomembnih lastnostih pa razlik med dekleti in fanti skoraj ni.

Po mnenju fantov od 7. do 9. razreda so za ženske bolj pomembne stereotipno bolj ženske lastnosti (privlačnost, zvestoba, prijaznost, urejenost, dobrosrčnost, sposobnost razumevanja in prilagodljivost). Zelo pomembna se jim zdi le ena tipično »moška« lastnost – razumnost. Dekleta so kot zelo pomembne ocenile tudi nekatere tipično »moške« lastnosti: samozavest, razumnost, bori se za svoje pravice (agresivnost), zvestoba sebi in pogum. Med stereotipno bolj ženski lastnostmi pa so se pri dekletih najvišje uvrstile dobrosrčnost, prijaznost, sposobnost razumevanja in urejenost.

Tako dekleta kakor fantje zelo visoko uvrščajo prijaznost in zabavnost, ki ni tipična niti »moška« niti »ženska« lastnost. Nekatere lastnosti Disneyjevih princes (neustrašnost, bojevitost, hladnost, kršenje pravil) pa so tako fantje kakor dekleta ocenili kot zelo malo pomembne za ženske, kar je zanimivo. Nekatere tipično »moške« lastnosti pri dekletih s starostjo postajajo bolj pomembne, medtem ko število teh lastnosti pri fantih s starostjo upada, kar kaže, da jim postajajo bolj pomembne tipično »ženske« lastnosti.

Anketa je potrdila, da dekleta med najpomembnejših deset lastnosti za ženske uvrščajo več stereotipno bolj moških lastnosti (5) kakor fantje (1).

Primerjava rezultatov ankete z lastnostmi, ki jih imajo princeske Ana, Elza, Vaiana Merida in Zlatolaska, je pokazala, da sta Ana in Zlatolaska bližje stereotipnemu modelu ženskosti mojih sovrstnikov kot pa Elza in Merida, Vaiana pa morda ustreza idealu ženskosti v prihodnosti. Ostaja še vprašanje, zakaj je Elza bolj priljubljena kakor Ana, ki bolj ustreza idealu ženskosti mojih vrstnikov.

SKLEP

Iz analize osebnostnih lastnosti Disneyjevih princesk so lepo razvidna družbena pričakovanja do žensk v različnih obdobjih in spremembe, ki so se zgodile v zadnjih sedemdesetih letih. Ugotavljam, da podoba ženskosti, ki jo prinašajo novejši risani filmi z glavnim likom princeze nakazujejo, da so se pričakovanja, načini primerne vedenja, osebnostnih lastnosti, ki jih povezujemo z ženskami, spremenili. Sodobni Disneyjevi risani filmi o princeskah odsevajo družbena pričakovanja, da morajo današnje ženske razviti tudi določene stereotipno bolj moške lastnosti, obenem pa prikazujejo, do katere meje so »moške« lastnosti pri ženski še zaželeni oz. družbeno sprejemljive. To deloma potrjuje tudi anketa, ki je pokazala, da moje vrstnice na lestvici pomembnosti za ženske visoko uvrščajo nekatere stereotipno bolj »moške« lastnosti, medtem ko fantje še vedno prisegajo na t. i. tradicionalne ženske lastnosti.

Kakšna bo podoba ženskosti v prihodnosti, je zato težko napovedati. Zanimivo bi bilo narediti podobno anketo tudi med našimi starši ali pa jo ponoviti čez nekaj let pri isti generaciji. Nekateri izmed anketiranih so izrazili zanimanje, da bi podobno anketo naredili tudi za "moške" osebnostne lastnosti. Tudi ti rezultati bi bili verjetno zanimivi.

6. VIRI IN LITERATURA

Andreja Avsec: Stereotipi o moških in ženskih osebnostnih lastnostih, v Psihološka obzorja, let. 11, št. 3, 2006, str. 23— 35, http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2002_2/avsec.pdf, 18. 2. 2020.

Andreja Avsec, Tina Kavčič, Mojca Petrič: Temeljni vidiki osebnosti. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017.

E. Tawitian, D. G. Mahmoud, M. Zupančič: Jaz, midva, mi, učbenik za drž. kulturo in etiko v 7. razredu OŠ. Ljubljana: Rokus Klett, 2019.

Michael Haralambos, Martin Holborn; Sociologija, teme in pogledi. Ljubljana: DZS, 1999.

Lea Menard: Ženski lik v Disneyjevih risankah. diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2007, <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Menard-Lea.PDF>, 15. 1. 2020.

Mateja Bevk: Ženski liki v pravljicah, diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2004, <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Bevk-Mateja.PDF>, 15. 1. 2020.

Mateja Pačnik: Reprezentacija žensk v sodobnih pravljicah, magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2014, http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_pacnik-mateja.pdf, 15. 1. 2020.

Nadja Furlan: Manjkajoče rebro – ženska, religija in spolni stereotipi. Koper: ZRS Koper, Založba Annales; Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2006.

Neva Kebe: Kapitalistična ideologija in Walt Disney, diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2006, <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kebe-Neva.PDF>, 18. 12. 2019.

Pia Nikolič: Animirani film ali risanka? Mad about film, 2019, <http://madaboutfilm.si/animirani-film-ali-risanka/>, 25. 1. 2020

Disney bo spremenil naslov klasične zgodbe o Motovilki, da bi h gledanju privabil več fantov, Dnevnik, 10. 3. 2010, <https://www.dnevnik.si/1042343899>, 15. 1. 2020.

Filmsko platno št. 7 [blogspot], 7 Disneyjevih animiranih klasik, part 1, <http://filmskoplatno7.blogspot.com/2014/01/7-disneyjevih-animiranih-klasik-part-i.html>, 15. 1. 2020.

Pogum, <https://www.kolosej.si/filmi/film/pogum/>, 18. 12. 2020.

Prva Disneyjeva latinskoameriška princeska, ki to ni, MMC, 25. 10. 2012, <https://www.rtvsllo.si/kultura/film/prva-disneyjeva-latinskoameriska-princeska-ki-to-ni/294401>, 18. 12. 2019.

Saša Eržen: Princeske 2.0. Mladina, 49, 5. 12. 2014, <https://www.mladina.si/162633/princeske-2-0/>, 18. 12. 2019.

Simona Bandur: Kraljestvo, ki je zavladovalo tudi nad slovenskimi družinami, Delo, <https://www.delo.si/magazin/zanimivosti/kraljestvo-ki-je-zavladalo-tudi-nad-slovenskim-druzinami-252412.html>, 25. 1. 2020.

7. PRILOGE

7.1 SEZNAM SLIK:

- SLIKA 1: Disneyjev logotip, vir: <https://www.student.si/zabava/film/10-najzanimivejsih-dejstev-o-disneyjevih-filmih/>
- SLIKA 2: Disneyjeve princeze, vir: <https://magicallightshows.com/products/best-of-disney-princesses-ez-import>
- SLIKA 3: Walter Elias Disney s svojim najbolj priljubljenim likom, vir: <https://it.notizie.yahoo.com/chi-era-walt-disney-curiosita%C3%A0-060016063.html>
- SLIKA 4: Sneguljčica, vir: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%2Fpin%2F607845280949247645%2F&psig=AOvVaw27-Q2AHNQxNekDDCfVkJSS5&ust=1608401341982000&source=images&cd=vfe&ved=0CAIQjRxqFwoTCLDlp52Q2O0CFQAAAAAdAAAAABAQ>
- SLIKA 5: Pepelka, vir: <https://portal-os.si/wp-content/uploads/sites/15/2019/02/Pepelka-5-1068x601.jpg>
- SLIKA 6: Trnuljčica, vir: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/sl/c/c0/PrincessAuroraSleeps.jpg>
- SLIKA 7: Zlatolaska, vir: https://darkcamouflage.files.wordpress.com/2011/01/tangled_wall_2_by_yama_kara-d32w7ej.jpg
- SLIKA : Merida, vir: https://miro.medium.com/max/1200/1*swGx_gvJ2Wq7G0gVGIO58A.jpeg
- SLIKA 8: Junaki risanke Frozen, vir: <http://antwuanmalone.com/5-insights-disneys-frozen/>
- SLIKA 9: Vaiana, vir: <https://archive.nerdist.com/wp-content/uploads/2016/09/Moana.jpg>

7. 2 SEZNAM PREGLEDNIC IN PRIKAZOV:

Preglednica 1: Sneguljčine osebnostne lastnosti

Preglednica 2: Pepelkine osebnostne lastnosti

Preglednica 3: Trnuljčine osebnostne lastnosti

Preglednica 4: Zlatolaskine osebnostne lastnosti.

Preglednica 5: Meridine osebnostne lastnosti.

Preglednica 6: Elzine osebnostne lastnosti.

Preglednica 7: Anine osebnostne lastnosti.

Preglednica 8: Vaianine osebnostne lastnosti

Preglednica 9: Preglednica stereotipno bolj ženskih in stereotipno bolj moških lastnosti pri Disneyjevih princesah.

Preglednica 10: Delež učencev in učenk, ki so si ogledali filme.

Preglednica 11: Primerjava pomembnosti osebnostnih lastnosti za ženske po oceni anketirancev.

Preglednica 12: Deset najbolj pomembnih osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske po oceni anketirancev.

Prikaz 1: Najpomembnejše osebnostne lastnosti za ženske po mnenju anketirancev glede na njihovo starost.

Preglednica 13: Pet najmanj pomembnih osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirancev.

Preglednica 14: prisotnost stereotipno bolj moških lastnosti med desetimi najbolj pomembnimi osebnostnimi lastnostmi, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirancev.

Preglednica 15: Primerjava pomembnosti osebnostnih lastnosti za ženske po oceni anketirank.

Preglednica 16: Deset najpomembnejših osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirank.

Preglednica 17: Pet najmanj pomembnih osebnostnih lastnosti, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirank.

Prikaz 2: Najpomembnejše osebnostne lastnosti za ženske po mnenju deklet glede na starost anketirank.

Preglednica 18: Prisotnost stereotipno bolj moških lastnosti med desetimi najbolj pomembnimi osebnostnimi lastnostmi, ki bi jih morale imeti ženske, po oceni anketirank.

7. 3 ANKETA

Sem Ema Cvek, učenka 8. č razreda. Pišem raziskovalno nalogo na temo Disneyjevih princesk in njihovem vplivu na predstavo o ženskah. Prosim vas, da rešite spodnjo anketo, ki je anonimna. Rezultate ankete bom uporabila zgolj za raziskovalne namene. Za odgovore se vam že vnaprej zahvaljujem.

Spol: Ž M Razred: _____

Obkroži, v kolikšni meri se ti zdi, da bi dekleta morale imeti (izražati) spodnje lastnosti.

Lastnost	1 ni pomembno 2 malo pomembno 3 srednje pomembno 4 zelo pomembno 5 izredno pomembno				
1. zvesta sebi	1	2	3	4	5
2. pogumna	1	2	3	4	5
3. neustrašna	1	2	3	4	5
4. krši pravila	1	2	3	4	5
5. bojevita	1	2	3	4	5
6. samozavestna	1	2	3	4	5
7. neukročena	1	2	3	4	5
8. inteligentna	1	2	3	4	5
9. razumna	1	2	3	4	5
10. bori se za svoje pravice	1	2	3	4	5
11. neurejena	1	2	3	4	5

12. čustvena	1	2	3	4	5
13. prijazna	1	2	3	4	5
14. privlačna	1	2	3	4	5
15. delavna	1	2	3	4	5
16. sledi svojim sanjam	1	2	3	4	5
17. ubogljiva	1	2	3	4	5
18. razumevajoča	1	2	3	4	5
19. nemočna	1	2	3	4	5
20. prilagodljiva	1	2	3	4	5
21. urejena	1	2	3	4	5
22. plaha	1	2	3	4	5
23. upošteva pravila	1	2	3	4	5
24. hladna	1	2	3	4	5
25. zvesta	1	2	3	4	5
26. nežna	1	2	3	4	5
27. skrbi za druge	1	2	3	4	5
28. dobrosrčna	1	2	3	4	5
29. ima rada otroke	1	2	3	4	5
30. zabavna	1	2	3	4	5

Ali si si ogledal katerega izmed naslednjih risanih filmov. Obkroži tiste, ki si si jih ogledal.

a Zlatolaska

b Pogum

c Ledeno kraljestvo